

A n a i s .

RAPORT DE AUDIT PRIVIND SIGURANȚA REFUGIATELOR DIN UCRAINA

din punctul de vedere al violenței de gen.
România

Autoare:

Ionela Băluță,
Irina Novac,
Cătălina-Ecaterina Tarasov,
Andreea Voicu

Iunie 2024
Asociația Anais

Prezentul raport a fost elaborat în cadrul programului „Activități de atenuare a violenței de gen destinate femeilor, adolescenților și comunităților (băieți și fete) de ucraineni care locuiesc, în prezent, în București și Ilfov”, implementat de Asociația ANAIS, cu sprijinul UNICEF România. Opiniile din acest material aparțin autoarelor și nu reprezintă neapărat poziția UNICEF România.

Mesaje-cheie

- În faza de urgență, pe termen scurt, răspunsul umanitar al României față de criza refugiaților ucraineni a fost prompt, în ciuda capacității limitate. În primul an, în mod special în lunile de început, mobilizarea publică a fost exemplară. Din păcate, începând cu 2023, s-a observat fenomenul saturației în acordarea de ajutor umanitar și reducerea resurselor (umane și materiale), tendințe exacerbate de campanii împotriva refugiaților ucraineni. Pe acest fond, sau intensificat discursul urii, comentariile negative și reacțiile violente. În prezent, atât refugiatele, cât și experții care au participat la cercetarea noastră consideră că discriminarea și atitudinile ostile (manifestate adesea sub formă de ură) reprezintă un risc de securitate important.
- Acțiunile din prima etapă a răspunsului la criza refugiaților au ignorat riscurile în materie de violență de gen, deși se cunoștea gradul ridicat al acestora, în special pentru că majoritatea refugiaților veniți din Ucraina erau femei și copii. Abia după intervenția organizațiilor internaționale și a ONGurilor specializate în drepturile femeilor și ale copiilor, răspunsul autorităților române a inclus servicii și sprijin în materie de violență de gen, exploatare și abuz sexual și trafic de persoane. Regulamentele și programele care nu țin cont de aspecte de gen, precum și riscurile în materie de violență de gen subliniază anumite provocări în calea acțiunilor informate și care țin cont de dimensiunea de gen. Integrarea aspectelor legate de violență de gen, exploatare și abuz sexual și egalitate de gen în toate programele, serviciile și sprijinul oferit ar trebui să fie o prioritate atât pentru autoritățile române, cât și pentru organizațiile internaționale. Stereotipurile de gen, sexismul și valorile patriarhale sunt dominante și deci afectează întreaga populație, inclusiv refugiații, dar și personalul instituțiilor publice și private. O abordare transectorială și cuprinzătoare poate reduce semnificativ riscurile în materie de violență de gen.
- Societatea românească este dominată de stereotipuri de gen și roluri de gen patriarhale, care favorizează toate formele violenței de gen și sunt cu atât mai pregnante în rândul refugiatelor/refugiaților, din cauza obstacolelor lingvistice, a fragilității psihologice și a situației economice precare a acestora. Toți acești factori amplifică riscurile de violență de gen, exploatare și abuz sexual și trafic de persoane. Neconștientizarea violenței de gen atrage nerecunoașterea și normalizarea multor forme de violență de gen. În plus, din cauza rușinii, a blamării victimei și a culturii tăcerii, femeile nu raportează incidentele de violență de gen și nu cer ajutor. Din mărturiile colectate de noi rezultă că supraviețuitoarele violenței de gen discută cu o persoană de încredere (rude, prieteni), eventual se gândesc să ia legătura cu un ONG (când cunosc deja personalul și există o relație de încredere), iar la poliție sună doar în ultimă instanță. Lipsa de încredere în poliție este îngrijorătoare, căci duce la sporirea riscului de acte grave de violență de gen și trafic de persoane.
- Refugiatele/refugiații din Ucraina sunt expuse/expuși unui număr mare de riscuri în materie de violență de gen, dintre care trei merită subliniate: riscurile în materie de violență de gen, exploatare și abuz sexual și trafic de persoane asociate cazărilor private, exacerbate prin rețelele online; riscurile în materie de violență de gen, exploatare și abuz sexual și trafic de persoane în procesul de căutare a unui loc de muncă și pe piața muncii; și riscurile în materie de violență de gen și de siguranță în transportul în comun. Limba rămâne un obstacol major când vine vorba de accesul la informații și la servicii, sporind riscurile asociate violenței de gen. În interacțiunea cu autoritățile publice se recomandă consolidarea accesului la servicii de interpretare/traducere, dar și crearea de cursuri de

limbă română. În vederea atenuării celor trei tipuri de riscuri identificate, este esențial ca, pe termen scurt, să se asigure disponibilitatea informațiilor despre violență de gen, a numerelor de contact în caz de urgență și a serviciilor de sprijin în limbile română, engleză, ucraineană și rusă, în toate spațiile (atât fizice, cât și virtuale) frecventate de refugiate și refugiați.

- Având în vedere contextul actual, refugiatele și refugiații ucraineni aflați în România sunt încurajați activ să se integreze în societatea românească și ar trebui să aibă acces echitabil la servicii și sprijin în materie de violență de gen, echivalent cu cele furnizate populației locale. Cele mai multe servicii publice destinate supraviețuitorilor/supraviețuitoarelor violenței de gen din România (poliție, servicii sociale, asistență juridică, servicii sanitare, inclusiv sprijinul psihologic) sunt precare, având infrastructură, bugete și expertiză insuficiente. Astfel, refugiatele ucrainene pot practic accesa numai serviciile și sprijinul oferit de organizațiile internaționale și naționale active în domeniul drepturilor femeilor și al drepturilor copiilor. Acestea au coordonat mai multe acțiuni de reducere a riscurilor, inclusiv prin acordarea de sprijin și/sau servicii în multiple domenii, precum: informare și trimitere către ONG-uri/instituții de specialitate, sprijin în contactarea poliției, asistență în accesarea serviciilor medicale (în unele cazuri, chiar sprijin financiar), ajutor psihologic (servicii de psihoterapie gratuite), asistență juridică. Totuși posibilitatea de a accesa astfel de servicii depinde de gradul de informare a femeilor și a fetelor și de legăturile acestora cu respectivele organizații. Totodată, observăm gradul mare de dependență de organizații neguvernamentale (sau de personal, în cazul refugiaților cazați în centre de refugiați).
- Realitatea accesului limitat la informații și la servicii este cu atât mai acută în cazul refugiatelor și refugiaților din comunitățile romă și LGBTQI+, care sunt adesea tratate/tratați cu ostilitate și respingere. De aceea furnizorii de servicii trebuie să asigure mai mult sprijin specific refugiaților din comunitățile romă și LGBTQI+, precum și persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor, celor care au o situație economică precară, fiindcă toate aceste grupuri sunt expuse unor riscuri suplimentare intersecționale și discriminării (pe considerente de etnie, gen, identitate și orientare sexuală, vârstă, sărăcie).
- Este nevoie de programe mai constructive și în colaborare, create în cooperare cu femeile și fetele din comunitatea de refugiați, pentru ca experiența și cunoștințele acestora să fie integrate în procesul de elaborare și de implementare a programelor împotriva violenței de gen.
- ONG-urile naționale specializate în drepturile femeilor și ale copiilor joacă un rol esențial în sprijinirea refugiaților să acceseze servicii sau în furnizarea de sprijin ori servicii în materie de violență de gen. Este extrem de important ca intervențiile și serviciile asigurate de acestea să fie finanțate în continuare. Totodată, expertiza acestora trebuie recunoscută, prin implicarea ca părți interesate centrale în elaborarea și implementarea programelor naționale și internaționale de combatere a violenței de gen.
- În vederea elaborării unor intervenții personalizate și a implementării prompte a eforturilor de atenuare a violenței de gen pe teren este nevoie de o strategie de colaborare între organizațiile internaționale, instituțiile de stat și societatea civilă locală. Astfel, s-ar adopta o abordare comună și s-ar elimina dublarea eforturilor.

MULȚUMIRI

Asociația ANAIS mulțumește călduros UNICEF, pentru finanțarea acestui proiect și a Auditului privind siguranța refugiatelor din Ucraina din punctul de vedere al violenței de gen. Sprijinul ferm al echipei UNICEF a fost esențial în procesul de cercetare. ANAIS mulțumește din suflet participantelor/participanților la Auditul privind siguranța refugiatelor din Ucraina din punctul de vedere al violenței de gen, atât membre ale/membri ai comunității de refugiați, cât și furnizori de servicii, timpul și experiențele acestora fiind esențiale studiului nostru. Totodată, ANAIS este recunoscătoare Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) și subgrupului de lucru în materie de violență de gen, pentru sprijinul și feedbackul oferit. Mulțumirile noastre se îndreaptă, în același timp, către organizațiile și instituțiile din toate sectoarele umanitare care au contribuit la realizarea Auditului privind siguranța refugiatelor din Ucraina din punctul de vedere al violenței de gen, inclusiv: **Agencia Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), Salvați Copiii România, Asociația Moașelor Independente (AMI), Fundația Inovații Sociale Regina Maria, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București (DGPMB), Direcția Generală pentru Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2 (DGASPC), personalul administrativ al Centrului de refugiați UTCB și al Centrului Edmond Nicolau.**

MULȚUMIRILE NOASTRE SPECIALE pentru feedback și sugestii se îndreaptă către:

Cristina Badea, manager proiect (UNICEF), Nicola Sannazzaro, specialist protecția copilului (UNICEF), Gheorghe Trofin, ofițer protecția copilului (UNICEF), Konstantina Loupeidou, fostă coordonatoare interagenții (UNHCR), Anca Costei, ofițer protecție (UNHCR).

CUPRINS

Introducere.....	10
Metodologie.....	11
Selectarea studiilor de caz.....	12
Colectarea datelor.....	13
Introducerea și analiza datelor.....	14
Considerații etice.....	14
Violența de gen ca instrument conceptual și analitic.....	15
Cadrul legislativ și programele actuale din perspectiva violenței de gen.....	16
Prezentare succintă a rapoartelor și a studiilor anterioare privind violența de gen.....	17
Câteva elemente de context: violența de gen în societatea românească.....	19
REZULTATE.....	22
1. Riscuri și preocupări generale.....	22
2. Deficiențe în materie de violență de gen în răspunsul la criza refugiaților ucraineni... 	23
Acțiuni insensibile la gen și personal care nu conștientizează aspectele legate de violența de gen.....	24
Abordările care țin cont de dimensiunea violenței de gen sunt, în continuare, sectoriale și adesea marginalizate.....	24
Nevoia majoră și urgentă de construire a capacității în instituțiile publice.....	25
3. Riscuri în materie de violență de gen.....	25
Cunoștințe despre violența de gen și servicii asociate.....	25
Riscuri și preocupări privind siguranța în centrele de refugiați, cazări private și servicii de găzduire.....	26
Riscuri în materie de violență de gen în spațiul public și în transportul în comun.....	27
Riscuri în materie de trafic de persoane și exploatare sexuală.....	28
Riscuri în materie de violență de gen și exploatare pe piața muncii.....	28
Riscuri în materie de violență de gen în accesarea serviciilor de sănătate, mai ales de sănătatea femeii.....	29
Formele violenței de gen cu care se confruntă refugiații.....	31

4. Accesul la servicii și sprijin în cazuri de violență de gen	32
Accesul la servicii și sprijin pentru refugiatele/refugiații ucraineni în cazuri de violență de gen. Prezentare generală	33
Obstacole în calea accesului refugiatelor/refugiaților la servicii și sprijin	35
Recomandări pentru îmbunătățirea serviciilor și a accesului refugiatelor/refugiaților la servicii	38
Recomandări	39
Recomandări generale	40
Recomandări specifice pentru diferite sectoare	43
Referințe	48
Anexa 1. Echipa de cercetare	50
Anexa 2. Forme și definiții ale violenței de gen	51
Anexa 3. Cadru legislativ și programe dedicate refugiaților ucraineni	53
Anexa 4. Colectarea datelor	58

Acronime și terminologie:

ANES: Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați

Convenția de la Istanbul: Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice

LGBTQI+: lesbiană, gay, bisexual/ă, transgen, queer/questioning, intersex

OI: organizație internațională, inclusiv agențiile ONU

ONG: organizație neguvernamentală

PRR: plan de răspuns privind situația refugiaților

Convenția CEDAW: Convenția Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei

SOGIESC – orientare sexuală, identitate și expresie de gen și caracteristici sexuale

UNICEF: Fondul Națiunilor Unite pentru Copii

UNHCR: Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați

Introducere

Până pe 23 iunie 2024, 4 669 130 de persoane au trecut frontiera dintre Ucraina și România. La aceeași dată, în țară erau înregistrați 77 900 de refugiați, iar 169 645 de persoane solicitaseră azil, protecție temporară sau alte tipuri similare de protecție națională. (<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>)

Este bine cunoscut faptul că, în timpul războaielor, actele de violență de gen se înmulțesc, nu doar în zonele de conflict, ci și în toate situațiile de conflict și care implică refugiați. Violența de gen nu înseamnă doar acte de violență interpersonală, ci și violență structurală, înrădăcinată în practici, politici, instituții și norme juridice care cauzează acte directe de violență sau nu asigură refugiaților protecție în fața violenței (Tastsoglou, Petrinioti și Karagiannopoulou, 2021). Cercetările existente au pus în evidență numeroase riscuri în materie de violență sexuală, violență între parteneri intimi, violență fizică, trafic de persoane, violență socioeconomică, violență verbală, violență psihologică, violență obstetrică, hărțuire și exploatare sexuală cu care se confruntă refugiații și refugiații.

Auditul privind siguranța a recurs la o abordare multisectorială pentru a evalua riscurile în materie de violență de gen din spațiile publice și private, precum și pentru a identifica acțiuni de reducere și de atenuare a riscurilor și de îmbunătățire a răspunsului oferit supraviețuitorilor/supraviețuitoarelor violenței de gen (*IASC GBV Guidelines 2015*). Auditul privind siguranța din punctul de vedere al violenței de gen își propune să identifice și contribuie la înțelegerea siguranței și a riscurilor în materie de securitate asociate tuturor formelor de violență de gen care afectează în mod disproporționat refugiații, în mod special femeile și fetele. În conformitate cu Ghidul IASC privind violența de gen (*IASC GBV Guidelines 2015*), considerăm că violența de gen trebuie tratată ca un subiect important și o problemă „gravă, care amenință viața persoanelor”. De aceea, în procesul de elaborare și de implementare a procedurilor și a activităților destinate refugiaților, tot personalul umanitar trebuie să aibă în vedere aspecte legate de violența de gen.

Acest audit privind siguranța din punctul de vedere al violenței de gen este primul astfel de audit axat pe refugiatele ucrainene din România. Cercetarea a fost realizată între februarie și iunie 2024 de o echipă de cercetătoare din programul „Activități de atenuare a violenței de gen destinate femeilor, adolescentelor și comunităților (băieți și fete) din Ucraina care locuiesc în prezent în București și Ilfov”, implementat de Asociația ANAIS, cu sprijinul UNICEF România. Echipa de cercetare a lucrat în colaborare cu UNICEF, UNHCR, subgrupul de lucru în materie de violență de gen, și ANES. Obiectivul principal al prezentului audit este de a realiza o evaluare transsectorială a riscurilor și a manifestărilor actuale ale violenței de gen, dar și de a formula recomandări în vederea integrării, în diferite sectoare, a unor strategii de răspuns și de reducere a riscurilor în materie de violență de gen.

Echipa de cercetare are experiență în domeniul politicilor privind egalitatea de gen, a combaterii violenței de gen, inclusiv în rândul refugiaților/refugiaților din Ucraina (consultați prezentarea echipei din Anexa 1). De 12 ani, Asociația ANAIS este implicată în combaterea violenței de gen, prin acțiuni de conștientizare, advocacy și acordarea de sprijin tehnic în domeniul elaborării și modificării de politici și legi, furnizarea de servicii gratuite victimelor, sub formă de consiliere socială și psihologică și asistență juridică. În desfășurarea cercetării, precum și în procesele de colectare și de analiză a datelor, am folosit experiența și cunoștințele contextuale ale organizațiilor feministe locale, care au jucat un rol esențial în primirea și însoțirea femeilor și a fetelor din Ucraina, raportând mai multe probleme și amenințări în materie de violență de gen.

Metodologie

Auditul a analizat riscurile și formele violenței de gen, inclusiv cele săvârșite de lucrători umanitari, cu care s-au confruntat femeile și adolescentele refugiate ajunse în București, atât în centrele de primire, cât și în unități de cazare închiriate în regim privat. Am utilizat o abordare intersecțională, analizând riscurile ca atare, precum și formele de violență adăugate, asociate vârstei, statutului economic, nivelului educațional, etniei (romă, în mod special), dizabilităților, orientării sexuale și identității de gen ale persoanelor. Am pornit de la o definiție extinsă a violenței de gen, care include violența psihologică, abuzuri sexuale comise de lucrători umanitari, violență ginecologică/obstetrică și violență online/cibernetică. În total, am întreprins 31 de activități, în diferite locuri, și anume: patru inspecții privind siguranța (*safety walks*), patru focus-grupuri, 12 interviuri cu refugiate și 11 interviuri cu experți/experte. La studiul nostru au participat 44 de refugiate, dintre care nouă de etnie romă sau de alte etnii, patru adolescente, patru refugiate cu dizabilități, două persoane din comunitatea LGBTQI+. Mai mult, nouă dintre refugiatele participante locuiau în centre de refugiați, 30 în locuințe închiriate din mediul privat, iar doi în gazdă. În plus, am interviuat 11 furnizori de servicii, inclusiv polițiști, personal din ONG-uri, lucrători sanitari și asistenți sociali. În total, 65 de persoane au participat la auditul privind siguranța.

Tipul activității	Numărul de activități	Numărul de refugiate participante	Alți participanți (interpreți, organizații internaționale, reprezentanți ONG-uri, alte părți interesate)
Inspecții privind siguranța (<i>safety walks</i>)	4	3	3
Interviuri cu refugiate/refugiați	12	12	1
Interviuri cu experți	11	-	11
Focus-grupuri	4	29	4
Număr total	31	44	19

Abordarea, înțelegerea și analiza riscurilor în materie de violență de gen cu care se confruntă refugiatele ucrainene trebuie corelate cu cadrele juridice, politicile și programele naționale și internaționale existente. Mai mult decât atât, cu scopul de a avea o abordare cuprinzătoare, contextul național este esențial. De aceea, pentru a sprijini elaborarea instrumentelor de colectare a datelor și a grilei de analiză, am trecut în revistă literatura de specialitate. În cursul acestui studiu asupra literaturii am analizat critic următoarele categorii de surse:

- cadrul juridic național și internațional privind refugiații, cu focus pe probleme legate de violență de gen
- normele și programele autorităților române aplicabile răspunsului pentru criza refugiaților din Ucraina
- alte rapoarte, evaluări și analize internaționale privind riscurile cu care se confruntă refugiatele/refugiații în materie de violență de gen și trafic de persoane; am acordat prioritate rapoartelor despre România și/sau statele din regiune
- alte rapoarte și studii naționale despre violența de gen (stereotipuri și atitudini, servicii și accesul la acestea, inclusiv servicii de sănătatea reproducerii).

Selectarea studiilor de caz

Având în vedere limitările de timp și de buget, pentru a putea utiliza mai multe metode calitative de colectare a datelor și a asigura eșantioane relevante din punct de vedere metodologic (conform principiilor de eșantionare calitativă din domeniul științelor sociale), cel mai relevant a fost să ne axăm pe un centru urban, respectiv Bucureștiul. Studiul s-a desfășurat în trei centre de cazare, care au înregistrat cel mai mare număr de refugiați ucraineni și care încă funcționează (pe baza datelor furnizate de ISU București-Ilfov la 1 februarie 2024). Am utilizat eșantioane relevante de femei și adolescente care locuiesc în gazdă sau în unități de cazare privată. Eșantioanele pentru interviurile cu experți/experte au fost gândite în așa fel încât să includă actori și părți interesate relevante, care joacă un rol activ în gestionarea situației refugiaților, cu focus pe persoane care au responsabilități și desfășoară activități în domeniul combaterii violenței de gen și al traficului de persoane.

Cercetarea calitativă are avantajul că permite o analiză cuprinzătoare și aprofundată, fiind în special relevantă în cazul populațiilor vulnerabile, precum refugiatele/refugiații. Metodele calitative permit participanților să se exprime și contribuie la integrarea experiențelor de viață ale acestora în procesele de analiză a situației și de elaborare a recomandărilor. Cercetarea calitativă nu asigură reprezentativitate națională, însă rezultatele acesteia pot fi utilizate și validate în cazuri similare. Studiul nostru prezintă o serie de elemente datorită cărora majoritatea recomandărilor capătă relevanță națională. În primul rând, cadrul juridic, politicile și programele dedicate refugiatelor/refugiaților, precum și legislația și serviciile aplicabile cazurilor de violență de gen sunt valabile la nivel național. În al doilea rând, o mare parte dintre experte/experti desfășoară activități în mai multe regiuni și menționează adesea riscuri și dificultăți similare pentru refugiatele ucrainene/refugiații ucraineni din toate aceste regiuni. Nu în ultimul rând, Bucureștiul este capitala României, iar Gara de Nord este un punct de sosire important; de aceea studiul nostru de caz poate genera concluzii care pot fi validate în alte localități.

Colectarea datelor

Auditul privind siguranța are la bază metode calitative de colectare și analiză a datelor, înclinând spre o abordare participativă. Auditul privind siguranța efectuat la București a utilizat versiunile adaptate și puse în context ale [UNHCR Safety Audit toolkit](#).

Am utilizat următoarele metode și instrumente de colectare a datelor:

- *Analiza literaturii de specialitate.* Am colectat și analizat mai multe categorii de date și de informații, cu scopul de a înțelege răspunsul limitat și adesea precar în ce privește violența de gen: prevederi legale actuale privind refugiații ucraineni, programe naționale și internaționale oferite în prezent refugiaților, date statistice (de la autorități naționale și locale) despre fluxul de refugiați (UNHCR) și refugiații rămași în România/București, alte rapoarte, analize, cercetări despre problema violenței de gen în cazul refugiatelor ucrainene, rapoarte și analize privind violența de gen în România (atitudini și valori sociale, vulnerabilități legislative și de politici etc.).
- *Inspecții privind siguranța (safety walks).* Echipa de cercetare a efectuat patru inspecții privind siguranța, cu participarea membrilor comunității și a unor părți interesate relevante (conform Anexei 4). Am vizitat un centru de refugiați, biroul de imigrări, un centru medical și Gara de Nord. În cursul acestor inspecții am urmărit mai multe aspecte: mediul fizic, serviciile disponibile, comportamentul personalului, informațiile disponibile și alți factori relevanți pentru analiza riscurilor în materie de violență de gen.
- *Interviuri cu refugiate/refugiați din Ucraina.* Am realizat 12 interviuri cu refugiați ucraineni, dintre care 11 cu femei și unul cu un bărbat trans (conform Anexei 4). La constituirea eșantionului am apelat la principiul eșantionării calitative eterogene, aplicând metoda saturației și a bulgărelui de zăpadă. Eșantionul acoperă experiențele femeilor de diferite vârste, cazare în centre de refugiați sau în unități private, cu stare civilă/familială diferită (căsătorite, singure, cu sau fără copii). Sunt reprezentate și vocile femeilor din comunitățile romă și LGBTQI+.
- *Interviuri cu experți/experte.* Am organizat 11 interviuri cu experți/experte, la care au participat părți interesate cu roluri esențiale în reducerea riscurilor în materie de violență de gen și în răspunsul pentru refugiați (consultați Anexa 4). Printre acestea s-au numărat furnizori de servicii, directori de centre pentru refugiați, forțe de securitate și de poliție, organizații internaționale, ONG-uri naționale, în special organizații feministe, și servicii sociale publice.
- *Discuții în focus-grup.* Am organizat patru discuții în focus-grupuri cu femei și adolescente între 16 și 18 ani (consultați Anexa 4). În total, la discuții au participat 29 de refugiate/refugiați de diferite vârste (între 18 și 60 de ani), având stare civilă și statut socioeconomic diferit. La unul dintre focus-grupuri au participat opt refugiate de etnie romă.

Introducerea și analiza datelor

Pentru transcrierea interviurilor am apelat la un software de specialitate, rezultatul fiind apoi corectat de echipa de cercetare. Pentru fiecare inspecție privind siguranța (*safety walk*), am elaborat o grilă de observare. În cursul focus-grupurilor am luat notițe cuprinzătoare, pe care le-am completat apoi în sesiunile de discuții de după fiecare focus-grup. Pentru analiza datelor, am recurs la metoda analizei tematice a discursului. Grila tematică a avut la bază o combinație de abordări inductive și deductive, punând laolaltă informații rezultate în urma analizării literaturii de specialitate și a cunoștințelor colectate pe parcursul procesului de colectare a datelor.

Considerații etice

Colectarea și analiza datelor s-au realizat în conformitate cu ghidurile de etică și deontologie emise de organizațiile internaționale și mediul academic, conform principiilor de mai jos.

- Nu s-au colectat experiențe sau informații personale privind violența de gen, participante/participanții fiind informați în acest sens.
- Toate activitățile s-au desfășurat în spații sigure selectate de participante/participanți. În cazul refugiaților/refugiațelor ucraineni, s-au acoperit anumite lucruri (apă, băuturi răcoritoare, costurile de transport, unde a fost cazul).
- Toate informațiile au fost tratate cu confidențialitate, iar participante/participanții și-au exprimat consimțământul în cunoștință de cauză înainte de începerea discuțiilor/interviurilor. Experții/expertele au primit toate aceste informații prin e-mail și au semnat un formular de consimțământ pentru a lua parte la cercetare. Informațiile utilizate în prezentul raport respectă întocmai preferințele de anonimizare exprimate de participante/participanți. Totodată, respectă prevederile în materie de RGDP cu privire la protejarea datelor personale și a vieții private, precum și securitatea datelor colectate.
- În discuțiile introductive din cursul interviurilor și al focus-grupurilor, participante/participanții au fost informați că nu solicităm povești personale specifice și că menționarea numelor este de evitat. Participantele/participanții au fost îndrumați ca, în cazul în care doreau să discute anumite probleme sau situații personale, să se adreseze facilitatoarelor după sesiunea de discuții sau să solicite ajutorul serviciilor puse la dispoziția lor. Nu s-au raportat astfel de cazuri.

Violența de gen ca instrument conceptual și analitic

Majoritatea refugiaților ucraineni înregistrați în România, respectiv 53%, sunt femei; copiii reprezintă 21% din numărul total de refugiați din Ucraina. Acest fapt arată că refugiatele/refugiații ucraineni se confruntă sau se pot confrunța cu risc mare de a fi afectați de violența de gen în țara-gazdă.

În acest audit privind siguranța, violența de gen va fi înțeleasă drept „un termen-umbrelă pentru orice act dăunător săvârșit împotriva voinței persoanei și bazat pe diferențe atribuite de societate (cum ar fi genul) între bărbați și femei. Aici intră acte care provoacă afectare sau suferințe fizice, sexuale, mintale, amenințări cu astfel de acte și privarea de libertate. Astfel de fapte pot avea loc în mediul public sau privat.” (Comitetul Permanent Inter-Agenții al ONU, 2015). Genul este utilizat drept concept fundamental analitic pentru a înțelege construcția și aplicarea ierarhiilor sociale păstrate și reproduse prin intermediul unor procese de normalizare, ideologii și acte de violență. De aceea utilizăm definiția din Convenția de la Istanbul, conform căreia genul se referă la „rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați”. România a ratificat Convenția de la Istanbul în septembrie 2016, acesta fiind primul document cu caracter juridic obligatoriu care asigură un cadru juridic cuprinzător și o strategie pentru combaterea violenței de gen împotriva femeilor.

Normele din România, precum Legea 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice (revizuită), recunosc violența psihologică, fizică, economică, socială, spirituală și cibernetica drept forme ale violenței domestice. Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați (revizuită) menționează violența domestică, violența sexuală, mutilarea genitală a femeilor, căsătoria forțată, avortul forțat și sterilizarea forțată, hărțuirea sexuală, traficul de ființe umane și prostituția forțată drept forme ale violenței de gen. Aceste legi se aplică în mod egal tuturor cetățenilor români, străini și apatrizi de pe teritoriul României. Anexa 2 menționează și definește, pe scurt, formele violenței de gen la care face referire prezentul studiu.

Intersecționalitatea este al doilea instrument analitic și metodă de lucru utilizată pentru a explica cum variază experiențele de violență de gen în funcție de situațiile sociale diferite. Abordarea intersecțională a violenței de gen ține cont de modul în care „genul se intersectează cu alte forme de inegalitate/opresiune (sexualitate, identitate de gen, etnie, indigenism, statut de imigrant, dizabilitate), ducând la experiențe unice ale violenței” (Imkaan și UN Women, 2019). Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul stabilește că în categoriile de persoane vulnerabile în anumite situații se încadrează femeile însărcinate, mamele cu copii mici, persoanele cu dizabilități, inclusiv cele cu deficiențe mintale sau cognitive, persoane care locuiesc în zonele rurale sau îndepărtate, consumatorii de substanțe, lucrătorii sexuali, minoritățile etnice sau naționale, migranții, inclusiv persoanele nedocumentate sau refugiații, bărbații homosexuali, femeile lesbiene, persoanele bisexuale și transgen, precum și persoanele seropozitive, persoanele fără adăpost, copiii și vârstnicii.

Situațiile de conflict și cu refugiați exacerbează riscurile violenței de gen, afectând în mod predominant femeile și fetele. În contextul migrației forțate, violența de gen se manifestă ca violență continuă, caracterizând multiple etape, precum conflictul din țara de origine, strămutarea și procesul de stabilire în țara de azil. Pe parcursul acestor trei faze se remarcă trei factori prevalenți: „Structurile de putere dominate de un anumit gen, aplicarea ineficientă sau insuficientă a legii

și evenimentele traumatizante” (Krause, 2015). Trebuie recunoscut că violența de gen reprezintă nu doar acte de violență interpersonală, ci și violență structurală, înrădăcinată în practici, politici, instituții și cadre juridice care generează acte directe de violență sau nu asigură refugiaților protecție în fața violenței. În toate cele trei etape de mai sus s-au identificat riscuri în materie de violență sexuală, violență domestică, violență fizică, trafic de persoane, violență socioeconomică, violență verbală, violență psihologică, violență obstetrică, hărțuire și exploatare sexuală și violență cibernetică în special. Mai mult decât atât, dacă legislația și politicile publice nu conțin o abordare de gen, riscurile ca refugiatele/refugiații ucraineni să fie afectați de violența de gen cresc, adesea devenind catalizatori ai violenței de gen.

Cadrul legislativ și programele actuale din perspectiva violenței de gen în România

Legislația și politicile publice privind persoanele strămutate din Ucraina s-au adoptat și s-au elaborat treptat. Răspunsul umanitar este coordonat de Guvernul României, în colaborare cu alte instituții publice, agenții ONU, ONG-uri și organizații neguvernamentale internaționale, organizate în șase grupuri de lucru. Răspunsul de urgență din primele câteva luni ale situației de criză s-a transformat într-un răspuns cu obiective pe termen mediu și lung și cu accent special pe protecție și pe incluziune.

În iunie 2022, Guvernul României a adoptat Planul național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, care acoperă domenii precum locuirea, sănătatea, munca, învățământul, îngrijirile, dar și asistența pentru persoanele vulnerabile. Anumite elemente componente ale planului țin de prevenirea, atenuarea și răspunsul intersectorial la violența de gen. Câteva exemple sunt: Măsura 2, cu obiectivul de a preveni riscurile de abuz și exploatare a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, și Măsura 5, care implică informarea femeilor ucrainene despre drepturile lor, hărțuirea la locul de muncă și facilitarea accesului și participării acestora pe piața muncii. Alte exemple sunt Măsurile 30 și 31, care se axează pe identificarea nevoilor persoanelor vulnerabile, utilizarea resurselor umane și materiale existente la nivel național și corelarea cu nevoile acestora, precum și informarea persoanei vulnerabile strămutate din Ucraina cu privire la drepturile sale de asistență socială. Printre actorii responsabili cu implementarea, monitorizarea și evaluarea acestor măsuri se numără ministere (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației, Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse etc.), agenții ONU, ONG-uri, autorități centrale și instituții precum Departamentul pentru Responsabilitate Socială Comunitară și Grupuri Vulnerabile.

Inițial, la începutul situației de criză, coordonarea problemelor legate de violența de gen a căzut în sarcina Grupului de protecție înființat ca parte a efortului de coordonare interagenții din România. Ulterior s-a înființat un subgrup de lucru pentru violența de gen, prezidat în comun de UNHCR și ANAIS, la care participă organisme guvernamentale relevante, organizații internaționale și reprezentanți ai societății civile. Această schimbare a intervenit fiindcă s-a înțeles că violența de gen este o provocare curentă pentru refugiatele/refugiații ucraineni din România, care necesită atenție specială. Printre sarcinile subgrupului de lucru pentru violența de gen se numără activități de management și coordonare, advocacy și implicarea refugiatelor ucrainene/refugiaților ucraineni.

La începutul lui martie 2022, autoritățile, organizațiile internaționale și organizațiile societății civile naționale au elaborat o strategie multisectorială de răspuns, sub forma unui Plan de răspuns privind situația refugiaților (PRR), revizuit în aprilie 2022 și recalibrat în octombrie 2022. În România, Planul de răspuns privind situația refugiaților este coordonat de Guvernul României, în parteneriat cu multiple părți interesate și centre furnizoare de servicii complementare și de asistență în mai multe domenii, inclusiv violența de gen. În 2024, Strategia privind PRR cuprinde un subsector pentru violența de gen axat pe eforturile de advocacy, construirea capacității furnizorilor de servicii în materie de violență de gen, activități de prevenire, consolidarea sistemului de sănătate și cursuri de construirea capacității pentru lucrătorii sanitari și directorii din sistemul de sănătate, precum și activități de formare pentru cei aflați în prima linie în cazurile de violență de gen și exploatare și abuz sexual.

În aprilie 2023, Guvernul României a modificat programul 50/20, un program social unic la nivel european, prin care persoanele cu statut de protecție temporară primeau bani de cazare și masă. În forma sa inițială, programul a suscitat mai multe preocupări în ceea ce privește violența de gen, în mod special din cauză că nu erau prevăzute condiții prealabile, precum verificarea antecedentelor gazdelor locale, standarde minime privind condițiile de locuire, potențialul exploatării în scopuri economice și riscul de trafic de persoane. Începând cu 1 mai 2023, programul permite refugiaților ucraineni să fie beneficiari direcți eligibili în acest program conform unor criterii actualizate, cum ar fi statutul de angajat sau, alternativ, de student în învățământul superior, deținerea unui certificat de încadrare în grad de handicap, vârsta peste 65 de ani sau implicarea activă în activități de creștere a copiilor mai mici de 2, respectiv 3 ani în cazul copiilor cu dizabilități.

Pe scurt, programele și normele inițiate de autoritățile române ca răspuns la criza refugiaților din Ucraina au fost inițial considerate drept insensibile la gen. Problematika violenței de gen a fost integrată într-un stadiu ulterior, inclusiv ca urmare a eforturilor de advocacy din partea organizațiilor internaționale și a societății civile naționale, inclusiv a organizațiilor feministe locale. Chiar și așa, normele, prevederile și structurile coordonate în prezent de autoritățile române nu acordă multă atenție violenței de gen și, în mod special, nu dedică resurse specifice pentru o implementare eficientă. Autoritățile române nu monitorizează și nu evaluează acest domeniu.

Prezentare succintă a rapoartelor și a studiilor anterioare privind violența de gen

Auditurile de siguranță sau rapoartele privind violența de gen în cazul refugiaților și a persoanelor care beneficiază de ajutor umanitar din regiune indică mai multe riscuri și amenințări de care trebuie să ținem cont.

Un audit privind siguranța realizat în Grecia subliniază că mulți migranți și solicitanți de azil s-au confruntat cu violența de gen în țara natală, riscul principal fiind proximitatea abuzatorilor (Nodjomian-Escajeda, 2023). Lipsa serviciilor de sprijin descurajează refugiații să formuleze o plângere formală; și mai îngrijorător este că „organizațiile nu monitorizează traficul de persoane, fiindcă, în cazul depistării unui supraviețuitor, nu există servicii de sprijin dedicate acestora”.

Analiza violenței sexuale și de gen în rândul persoanelor vizate de UNHCR (solicitanți de azil, refugiați, persoane care beneficiază de ajutor umanitar și apatrizi) – „*Assessment on Sexual and Gender-Based Violence (SGBV) among UNHCR persons of concern – asylum-seekers, refugees, humanitarian status holders and stateless persons*” – realizată recent în Georgia (UNHCR, 2023) scoate în evidență faptul că „legislația internă privind protecția internațională și procedurile de azil” sunt insensibile la gen, constituind un obstacol în calea intervențiilor și sprijinului adecvat pentru refugiatele/refugiații și solicitantele/solicitanții de azil care se confruntă cu diverse forme de violență de gen.

Conform unei analize publicate în 2023 (Emson și Ahlenback, 2023), refugiații LGBTQI+ sunt expuși unor riscuri de siguranță specifice în Polonia, România și Republica Moldova. Acestea sunt societăți foarte conservatoare și patriarhale, în care persoanele LGBTQI+ beneficiază de extrem de puține protecții (în Republica Moldova s-au înregistrat anumite progrese). S-au identificat mai multe riscuri de siguranță, inclusiv „discriminarea și riscul de a fi excluși de actori non-LGBTQI+ furnizori de ajutor umanitar, inclusiv în adăposturi și centre de cazare”. Drept consecință, unii refugiați din comunitatea LGBTQI+ „au ales să nu solicite ajutor sau să nu acceseze servicii umanitare, ci încearcă să își ascundă caracteristicile SOGIESC (orientare sexuală, identitate și expresie de gen și caracteristici sexuale)” (pp. 6-7). Alte riscuri sunt traficul de persoane și exploatarea sexuală, riscuri în materie de servicii de sănătate, riscuri de locuire, specifice spațiului public sau pe piața muncii.

Conform Forumului european al persoanelor cu dizabilități, se estimează că, înainte de război, în Ucraina, erau înregistrate 2,7 milioane de persoane cu dizabilități (*Disability Inclusive Safeguarding 2022*). Totuși acestea sunt preponderent invizibile în datele privind răspunsul la criza refugiaților. În cazul României, persoanele cu dizabilități se lovesc de dificultăți și riscuri în materie de transport, de acces la sănătatea reproducerii și servicii asociate drepturilor lor (fetele în mod special), de acces la medicamente și echipament de asistență, fiind expuse stigmatului.

Auditul de siguranță în domeniul violenței de gen din Republica Moldova cartografiază riscurile majore la care sunt expuși refugiații ucraineni: trafic în cazul femeilor și al fetelor, discriminarea femeilor și a fetelor pe baza normelor de gen dăunătoare, obstacole de ordin cultural pentru supraviețuitorii/supraviețuitoarele violenței de gen care solicită ajutor. Totodată, auditul accentuează nevoia unei abordări intersecționale, care să țină cont de nevoile și riscurile la care sunt expuse anumite grupuri vulnerabile, precum și nevoia unui efort de comunicare și de conștientizare mai larg și integrat despre formele, riscurile și serviciile în materie de violență de gen.

VOICE și HIAS au elaborat două rapoarte privind violența de gen cu care se confruntă refugiații din România. Primul (*Gender-Based Violence in the Context of the Ukraine Crisis 2022*) identifică factorii care contribuie la violența de gen împotriva femeilor refugiate: experiențe traumatizante înainte de sosirea în țară, probleme legate de stabilirea în România (obstacole lingvistice, dependență economică, stres, izolare socială). În ceea ce privește refugiatele/refugiații ucraineni, raportul evidențiază teama acestora de hărțuire în spațiul public și riscul crescut de violență sexuală (în spațiile publice, în transportul în comun, dar și în relațiile intime sau la întâlnire) (pp. 78). Fetele ucrainene sunt cu atât mai vulnerabile, din cauza utilizării tehnologiei. Recurgerea la poliție nu este o soluție, din cauza fricii de revictimizare și a lipsei de acțiune. Partenerii intimi rămași în Ucraina pot exercita, în continuare, comportamente abuzive, inclusiv diferite forme de violență de gen, în mod special psihologică, emoțională și financiară. Riscurile în materie de violență de gen și de exploatare sunt exacerbate în procesul de căutare a unui loc de muncă. În cazurile de violență de gen, grupurile vulnerabile (romă, LGBTQI+) au dificultăți sporite în accesarea serviciilor.

Al doilea studiu realizat de VOICE și HIAS s-a axat pe răspunsul în colaborare la violența de gen în contextul crizei refugiaților ucraineni (*Waiting for the Sky to Close 2023*). Acesta aduce în discuție câteva preocupări importante: faptul că răspunsul la criza din Ucraina nu a fost sensibil

la gen, nu există fonduri dedicate sănătății sexuale și reproductive sau serviciilor pentru violența împotriva femeilor și a fetelor, organizațiile locale feministe și de femei nu sunt finanțate, susținute sau recunoscute, există „relații inegale, de la vârf la bază, între actorii locali capabili și agențiile umanitare internaționale”.

Pornind de la aceste analize, trebuie trase trei concluzii principale. În primul rând, normele, legile și serviciile din sfera violenței de gen, a exploatării și a abuzului sexual trebuie să fie integrate și să aibă caracter obligatoriu: legislația, programele și instituțiile insensibile la dimensiunea de gen rămân, în continuare, riscuri în materie de violență de gen și aduc atingere acțiunilor de prevenire și de răspuns. În al doilea rând, ONG-urile locale trebuie să beneficieze de o mai bună recunoaștere și finanțare, iar vocile lor trebuie ascultate mai atent, căci fiecare context național este caracterizat de particularități și nevoi specifice. În al treilea rând, guvernele și autoritățile naționale trebuie să se implice mai mult în combaterea violenței de gen, a exploatării și a abuzurilor sexuale, atât pentru propriii cetățeni, cât și pentru refugiați și azilanți.

Câteva elemente de context: violența de gen în societatea românească

Riscurile în materie de violență de gen la care sunt expuse refugiatele/expuși refugiați într-un stat sunt inseparabile de valorile societății respective privitoare rolurile de gen și violența împotriva femeilor, precum și de cadrul juridic și instituțional al țării cu privire la problematica violenței de gen și a egalității de gen.

Angajamentele internaționale ale României au contribuit la adoptarea unui cadru juridic adecvat, care mai poate totuși fi îmbunătățit. Punctul cel mai important de menționat este faptul că cele mai multe legi, politici și servicii utilizează expresia „violență domestică”, motiv pentru care inegalitățile istorice și structurale devin invizibile, iar răspunsul adecvat la violența de gen este diluat (Băluță și Tufiș, 2022).

Societatea românească este conservatoare în marea sa majoritate, iar rolurile de gen sunt influențate de valorile religioase și tradiționale dominante (Grünberg, 2018). Indicele european al egalității de gen plasează România pe ultimul loc, țara noastră nefurnizând date importante despre violența de gen (conform definițiilor și standardelor UE).

Unele forme de violență sunt tolerate în mare măsură: aproximativ 25% din populație nu consideră că violența socială, economică și psihologică reprezintă o problemă (Băluță și Tufiș, 2022). Și violența sexuală este acceptată dacă intervin stereotipuri de gen: se pare că violul se poate justifica dacă femeia este îmbrăcată provocator, dacă consumă alcool sau dacă acceptă să meargă acasă la bărbat. Hărțuirea stradală este extrem de răspândită și puțin condamnată de populație, în timp ce autoritățile o scapă din vedere (Chirciu, 2020). Hărțuirea sexuală și abuzul sexual sunt foarte prezente în școli și universități, iar răspunsul instituțional este în continuare slab și ineficient (FILIA, 2022). Comunitatea LGBTQI+ se confruntă cu atitudini negative, riscuri de siguranță, lipsa protecției juridice și a drepturilor civile, discriminare și discursul urii (Raportele MozaiQ din 2023 și 2024).

Sănătatea reproductivă a femeilor este cvasiabsentă din cadrul juridic. Nu există acces gratuit la contracepție (deși în România se înregistrează printre cele mai multe mame adolescente din UE). Întreruperea de sarcină nu se decontează și, un lucru extrem de îngrijorător, accesul la avort este tot mai limitat (AMI, 2024).

Serviciile destinate supraviețuitoarelor/supraviețuitorilor violenței de gen și exploatării și abuzurilor sexuale sunt precare, având bugete și resurse umane limitate; sunt mai multe centre care funcționează doar pe hârtie, în timp ce multe prevederi juridice nu se pun în practică (Săsărman, Mangu, Popescu, Nemeș, 2021). Mai mult decât atât, personalul care trebuie să se ocupe de chestiuni legate de violență de gen este insuficient pregătit în ce privește aspectele de bază ale managementului cazurilor de violență de gen, sprijinul adecvat care trebuie acordat supraviețuitoarei/supraviețuitorului fără a o/i blama etc. Adesea, plângerile depuse nu sunt înregistrate, dosarele juridice sunt tratate în mod neprofesionist, iar în unele cazuri, din cauza stereotipurilor de gen și a culturii patriarhale, judecătorii pronunță, în deciziile judecătorești, că fete de 11-12 ani au consimțit să întrețină relații sexuale cu bărbați de 30-40 de ani. (Raportul Inspecției Judiciare, 2021; Nemeș și Crișan, 2020)

Decalajele dintre norme și practică apar din cauza implementării inadecvate a cadrului legislativ și a tendinței ca politicile pentru egalitate de gen să rămână doar pe hârtie. Bugetele destinate implementării politicilor privind egalitatea de gen și violența domestică sunt fie limitate, fie complet inexistente; totodată, expertiza în domeniul egalității de gen și a violenței de gen este insuficientă în toate sectoarele. Unul dintre factorii care contribuie la perpetuarea acestei situații este angajamentul politic scăzut pentru egalitatea de gen (Băluță și Dumitru, 2023).

Mai multe rapoarte, studii academice (Băluță și Tufiș, 2022; EVS, 2020; Chiva, 2017; Miroiu, 2006), precum și ultima ediție a Barometrului de gen (coord. Laura Grünberg, 2018) subliniază că societatea românească este dominată de valori patriarhale și roluri de gen tradiționale. Numeroase cercetări internaționale arată că stereotipurile de gen și rolurile de gen tradiționale joacă un rol central în (re)producerea violenței de gen. Convenția de la Istanbul menționează: „Se recunoaște faptul că violența împotriva femeilor este o manifestare a relațiilor istoric inegale de putere dintre femei și bărbați, care au condus la dominarea asupra și la discriminarea împotriva femeilor de către bărbați și la împiedicarea avansării depline a femeilor”. De aceea „părțile vor lua măsurile necesare pentru a promova schimbările în modelele sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, în vederea eradicării prejudecăților, a obiceiurilor, a tradițiilor și a altor practici care sunt bazate pe ideea de inferioritate a femeilor sau pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați” (art. 12, 1). Directiva europeană privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice prevede: „Statele membre ar trebui să adopte măsuri pentru a preveni cultivarea stereotipurilor de gen dăunătoare, în scopul eradicării ideii de inferioritate a femeilor sau a rolurilor stereotipe ale femeilor și bărbaților. Aici ar putea fi incluse și măsuri care urmăresc să asigure că obiceiurile, cultura, religia, tradiția sau onoarea nu sunt percepute ca justificare sau ca factor care antrenează un tratament mai permisiv pentru infracțiunile de violență împotriva femeilor sau de violență domestică. Având în vedere că, începând de la o vârstă foarte fragedă, copiii sunt expuși rolurilor de gen care le modelează percepția de sine și le influențează alegerile educaționale și profesionale, precum și așteptările cu privire la rolurile lor de femei și bărbați pe tot parcursul vieții, este esențial ca stereotipurile de gen să fie abordate începând cu educația și îngrijirea timpurie” (art. 75).

Societatea românească este, în continuare, patriarhală și sexistă, femeile confruntându-se cu diferite forme ale violenței de gen și ale exploatării și abuzurilor sexuale. Refugiatele sunt expuse și mai mult riscurilor, din cauza obstacolelor lingvistice, a situației lor economice precare și a vulnerabilității psihologice. Serviciile publice și sprijinul în materie de violență de gen sunt

insuficiente și greu de accesat. Lipsa susținerii politice pentru egalitatea de gen se reflectă în legile și politicile insensibile la gen, dar și în expertiza și în formarea precară a personalului angajat în serviciile de asistență socială, poliție, sistemul de sănătate, administrațiile locale și naționale. Acest context este esențial atât pentru a înțelege riscurile cu care se confruntă refugiatele în materie de violență de gen, cât și pentru a redacta recomandări personalizate, aliniate cadrului național de politici.

Rezultate

Prin aplicarea diferitelor metode de colectare a datelor în cursul auditului privind siguranța realizat în București am ajuns la următoarele rezultate principale despre riscurile în materie de violență de gen și lipsurile existente în răspunsul la criza refugiaților. Am organizat rezultatele în cinci subsecțiuni:

1. Riscuri și preocupări generale;
2. Deficiențe în materie de violență de gen în răspunsul la criza refugiaților ucraineni;
3. Riscuri în materie de violență de gen;
4. Accesul la servicii și sprijin în cazuri de violență de gen;
5. Recomandările participanților.

1. Riscuri și preocupări generale

În toate interviurile și focus-grupurile au fost menționate mai multe riscuri și preocupări generale fără legătură cu violența de gen. În anumite cazuri, simțind nevoia de a se face auzite, participantele au solicitat ca aceste preocupări să fie incluse în raport. Este vorba despre obstacole, dificultăți și preocupări de ordin psihologic ale refugiatelor/refugiaților: pe de o parte, acestea sunt riscuri legate de siguranța lor, iar pe de altă parte, acestea pot amplifica riscurile în materie de violență de gen, fie direct, fie indirect. Prin încadrarea riscurilor în materie de violență de gen într-un context mai larg, inclusiv a riscurilor și a temerilor care, pentru refugiate, au un caracter mai urgent, se pot elabora abordări mai cuprinzătoare și un răspuns mai bun și mai eficient.

Cele mai importante motive de îngrijorare, care se pot transforma uneori într-o reală frică, sunt discursul, atitudinile și comportamentele antiucrainene. Toate interviurile și focus-grupurile cu refugiate au relevat acest risc și această frică. Deși, în 2022, refugiații ucraineni s-au bucurat de o primire călduroasă și de sprijin important din partea populației, începând cu 2023 datele indică tot mai multă ostilitate și neîncredere față de aceștia (UNICEF, 2023; VOICE-HIAS, 2023). Diversi actori radicali și extremiști au răspândit discursuri care au creat falsa percepție că, din cauza refugiaților, resursele României sunt epuizate, având deci impact negativ asupra veniturilor și drepturilor populației locale. Totodată, conform acestui discurs, refugiații ar beneficia de mai multe drepturi și avantaje decât românii, inclusiv sprijin financiar. Astfel, se alimentează discursul urii, mai ales pe rețelele de socializare, precum și reacțiile și comportamentele agresive, atât în mediul online, cât și offline. Principalele temeri și riscuri raportate sunt: violența verbală în transportul în comun și în spațiile publice, la locul de muncă și în interacțiunile online, discriminare în materie de locuire și pe piața muncii, bullying în școli.

Bariera lingvistică apare în toate contextele umanitare și a fost semnalată și în cazul refugiaților ucraineni din România încă de la debutul crizei. Aceasta rămâne un obstacol important în calea integrării și a accesului la servicii, precum și un factor de risc în materie de violență de gen. Vom menționa această piedică și la alte subsecțiuni, dar este important să punem accent pe impactul general pe care îl are. Este esențial ca acest subiect să fie luat în serios și să se elaboreze răspunsuri eficiente și eficace.

„Bariera lingvistică. Dacă nu poți comunica eficient, ești mai vulnerabil.” (Expert 4)

Mai multe respondente au vorbit despre **trauma războiului**, care le afectează sănătatea mintală și viața de zi cu zi, putând fi un factor favorizant pentru violența de gen. Trauma războiului poate fi mai intensă în cazul copiilor și a mamelor, care se lovesc de multe obstacole în încercarea de a-i ține piept, dar și în cazul persoanelor cu tulburări mintale, care pot fi exacerbate în contextul războiului marcat de stres extrem. În anumite cazuri, această traumă ia forma fricii că războiul s-ar putea extinde și în România.

Interviurile și focus-grupurile arată că **persoanele cazate în centrele de refugiați sunt vizibil mai dependente de personalul din aceste centre** și mai preocupate de lipsa de autonomie. Acestea au dificultăți de a accesa unele servicii, în mod special medicale, fără sprijinul personalului din centrele de refugiați, neștiind clar cum să le acceseze singure (interviurile 9 și 12). Acest fapt se întrepătrunde cu bariera lingvistică și uneori cu statutul social și educațional scăzut, care sporesc dependența. Personalul din centrele de refugiați acordă mult sprijin persoanelor cazate aici, însă este nevoie de activități suplimentare în vederea integrării în comunitate și a dezvoltării autonomiei.

Pentru persoanele transgen, **actele și recunoașterea legală** reprezintă o preocupare importantă și un risc major. Recunoașterea legală este o problemă la frontieră, în mod special la punctele de trecere de pe teritoriul Ucrainei, dar și în accesarea serviciilor și a îngrijirilor medicale în România. Femeilor transgen, în mod special cele care nu și-au schimbat genul în documentele de identitate, le este aproape imposibil să se întoarcă în Ucraina, fiindcă sunt fie obligate să se înroleze, fie condamnate pentru trecerea ilegală a frontierei. Legat de experiența lor în România, trebuie menționat caracterul transfob al societății și al sistemului medical, cu impact asupra comunității transgen locale, dar și a refugiaților transgen.

2. Deficiențe în materie de violență de gen în răspunsul la criza refugiaților ucraineni

Auditul privind siguranța refugiaților din Ucraina din punctul de vedere al violenței de gen arată că este necesar ca analiza situației actuale, dar și elaborarea strategiilor și a răspunsurilor viitoare să țină cont de perspectivele privind egalitatea de gen și violența de gen. Provocările prezente la nivelul serviciilor și al sprijinului aferente răspunsului la violența de gen sunt strâns legate de peisajul general al legislației și al politicilor pentru sprijinirea refugiaților și a azilanților. Mai mult decât atât, organizațiile internaționale, regulamentele și programele de sprijin internaționale și ale autorităților locale, cadrul legislativ și politicile naționale sunt interdependente. Eforturile organizațiilor internaționale trebuie fie susținute de și consolidate prin politici naționale; în acest sens, organizațiile internaționale pot pleda pentru programe și servicii care să țină mai bine cont de elementele de gen. Autoritățile naționale au nevoie de asistență tehnică din partea organizațiilor internaționale, care vin cu experiență mai vastă de gestionare a crizelor de refugiați, a violenței de gen și a exploatării și abuzului sexual.

Interviurile cu experți au relevat că răspunsul la criza refugiaților ucraineni are mai multe puncte slabe în ce privește riscurile de violență de gen. Pentru a răspunde mai bine la situații viitoare și a îmbunătăți normele, procedurile, programele și serviciile actuale destinate tuturor refugiaților și azilanților, nu doar celor din Ucraina, trebuie trase câteva învățăminte importante.

Acțiuni insensibile la gen și personal care nu conștientizează aspecte legate de violența de gen

Răspunsul autorităților române a ignorat perspectiva de gen, iar aspecte privind violența de gen s-au introdus abia după multiple incidente semnalate de organizații naționale feministe și pentru drepturile femeilor. De exemplu, prima ordonanță de urgență pe tema crizei refugiaților din Ucraina nu avea prevederi sau instrumente juridice specifice. Personalul din instituțiile publice nu beneficiază de formări obligatorii și accesibile despre egalitatea de gen și violența de gen, nici cei care lucrează nemijlocit pe chestiuni legate de violență de gen, cum ar fi poliția și serviciile de asistență socială. Interveniurile cu polițiști de la Serviciul de prevenire și combaterea criminalității organizate au relevat că, în absența formărilor obligatorii privind violența de gen și prevenirea exploatării și abuzului sexual, personalul se documentează pe cont propriu în ce privește violența de gen. În plus, s-a menționat că o organizație locală feministă și pentru drepturile femeilor (ANAI) organizase câteva sesiuni informative online pe tema violenței de gen.

În organizațiile internaționale, întreg personalul beneficiază de instruire pentru prevenirea exploatării și a abuzului sexual și violența de gen. Totodată, organizațiile internaționale oferă formări privind prevenirea exploatării și a abuzului sexual pentru partenerii cu care lucrează și sprijină organizarea de formări de formatori. În cazul ONG-urilor locale, cu excepția organizațiilor feministe și pentru drepturile femeilor, prevenirea exploatării și abuzului sexual nu este implementată consecvent. Uneori, instruirea privind prevenirea exploatării și a abuzului sexual nu se face suficient de amănunțit sau nu este obligatorie pentru personalul temporar ori pentru voluntari. Formările privind violența de gen și egalitatea de gen nu sunt obligatorii, fiind mai rar integrată de ONG-urile specializate în alte domenii. Astfel, la interviurile cu experți, s-au raportat multe instanțe de management de caz problematic sau chiar de comportament inadecvat al personalului. De pildă, în cursul unui interviu cu experți dintr-un ONG național activ în domeniul drepturilor reproducerii și al serviciilor de sănătate au fost menționate incidente de abuz sexual săvârșite de un angajat al unei organizații care oferea servicii de cazare pentru refugiați.

Abordările care țin cont de dimensiunea violenței de gen sunt, în continuare, sectoriale și adesea marginalizate

Conform unor experți, cu toate că normele și programele naționale conțin acum anumite prevederi despre violența de gen, din cauza bugetelor, a personalului redus, a expertizei și capacității insuficiente, în procesul de implementare pare mai degrabă că s-ar „bifa o căsuță”. De exemplu, autoritățile declară că refugiatele/refugiații au acces gratuit la contracepție, deși ONG-urile confirmă că, în practică, lucrurile nu stau deloc așa. Din această cauză, nu doar că proiectele privind violența de gen rămân izolate, ci apare și riscul finanțării unor programe și acțiuni insensibile la gen (interveniurile cu experți 1 și 8). Din analiza cadrului juridic și a politicilor publice, precum și din rapoartele internaționale realizate în trecut pe acest subiect, rezultă că este nevoie de consolidarea perspectivei privind violența de gen și egalitatea de gen.

Nevoia majoră și urgentă de construirea capacității în instituțiile publice

Experții/expertele din organizațiile internaționale și din asociațiile feministe și ale femeilor din România au evidențiat dificultățile cu care se confruntă în colaborarea cu instituții publice precum poliția, serviciile de asistență socială și actorii din sistemul de sănătate implicați în cazuri de violență de gen. Infrastructura precară, bugetul și personalul insuficient, lipsa de informații, de formare și de expertiză în materie de violență de gen și egalitate de gen sunt piedici menționate foarte des în interviurile noastre. Un alt aspect care reiese din focus-grupuri este neconsecvența cadrului legislativ și a programelor guvernamentale pentru refugiații din Ucraina.

Aceste rezultate arată clar că problemele privind violența de gen și exploatarea și abuzul sexual sunt, în continuare, abordate sectorial, atât la nivel internațional, cât mai ales național. În România, implementarea legislației și a politicilor privind violența de gen destinate atât românilor, cât și refugiaților este deficitară. Acest lucru afectează colaborarea dintre statul român și organizațiile internaționale, limitând rezultatele și impactul programelor în acest sens.

3. Riscuri în materie de violență de gen

Cunoștințe despre violența de gen și serviciile asociate

Majoritatea refugiatelor care au participat la interviurile sau la focus-grupurile noastre dobândiseră cunoștințe minime despre diferitele forme ale violenței de gen prin intermediul instruirilor și al atelierelor organizate de diverse asociații românești feministe, pentru drepturile femeilor sau pentru drepturile copiilor. Înainte de venirea în România, o parte dintre refugiate, în mod special cele mai în vârstă sau din comunități mici de romi, nu cunoșteau formele violenței de gen, dar au aflat despre ele când au ajuns la București. Persoanele din comunitatea LGBTQI+ dețineau deja cunoștințe semnificative despre violența de gen când au ajuns la București. Toate participantele cunosc numărul național de urgență (112). Alte numere de telefon sau servicii sunt mai puțin cunoscute, cum ar fi liniile de asistență telefonică ținute de ONG-uri sau organizații internaționale, servicii de asistență socială sau pe bază de voluntariat din centrele de refugiați. Majoritatea refugiatelor au menționat ONG-uri românești drept prim punct de referință în caz de violență de gen.

Cele mai multe refugiate participante la studiul nostru intraseră în contact cu organizații românești sau fuseseră în centre de refugiați, ceea ce le-a oferit acces la sesiuni informative privind violența de gen. O parte dintre ele/ei, în mod special grupurile vulnerabile atât în Ucraina, cât și în România, nu aveau deloc cunoștințe despre violența de gen (interviurile 9 și 12). Trebuie semnalată îngrijorarea legată de femeile care nu sunt incluse în aceste rețele, fiindcă nu este clar dacă și în ce fel pot avea acces la informații. De exemplu, inspecția privind siguranța (*safety walk*) la Biroul de imigrare a arătat nu sunt afișate informații privind violența de gen (servicii, linii de asistență telefonică, ONG-uri etc.).

Riscuri și preocupări privind siguranța în centrele de refugiați, cazări private și servicii de găzduire

Majoritatea refugiatelor din centrele de refugiați nu consideră că ar exista riscuri majore în materie de siguranță și de violență de gen în aceste centre de cazare. Totuși au incertitudini legate de partajarea spațiului cu mulți străini. Interviu cu o mamă singură refugiată a arătat că siguranța fiicei ei era cel mai mare motiv de îngrijorare al său, mai ales când era plecată la serviciu (interviuul 11). O altă femeie a declarat că mulți dintre cei din centrele de refugiați nu se cunoșteau între ei, ceea ce duce la teamă și lipsă de încredere între rezidenți.

„Locuiesc într-o altă țară, într-un centru [de refugiați], cu oameni necunoscuți și nu știu ce fel de oameni sunt sau ce ar putea ascunde. Mi-e teamă că ar putea fi și pedofili între ei.” (interviuul 11)

Inspekția privind siguranța (*safety walk*) realizată într-un centru de refugiați din București a trezit anumite îngrijorări cu privire la băi, care se aflau pe coridorul fiecărui etaj. În principiu, acestea erau separate, dar, în practică, și femeile, și bărbații utilizau aceleași băi. Ușile nu se încuiau corespunzător, iar dușurile erau separate cu perdele de duș, generând astfel preocupări de siguranță și intimitate. Un expert ne-a vorbit despre un centru de refugiați înființat într-un bloc de nefamiliști, în care erau cazați mulți bărbați singuri (români), fără să existe separație clară între spații. Drept rezultat, acești bărbați aveau acces la zonele unde erau cazați refugiații, ceea ce a dus la situații de hărțuire, iar refugiatele care erau însoțite de ficele lor se temeau să le lase singure acasă (expert 1).

Riscurile cele mai pregnante sunt legate de cazările private. Căutarea unei locuințe începe pe internet, unde femeile sunt expuse urmăririi și hărțuirii sexuale. Cele mai vulnerabile sunt femeile singure și tinere. La o primă întâlnire, în timpul vizionării locuinței sau chiar și după, acestea se pot lovi de apropierea sau propuneri sexuale și riscă să fie atrase în rețele de trafic de persoane. Neînțelegând sau înțelegând foarte puțin limba română, femeile pot fi manipulate, căci percep riscurile semnificativ mai târziu (uneori prea târziu).

Femeile cu o situație economică și educațională precară sunt, în mod special, vulnerabile, fiindcă adesea se consideră că nu își permit chiria. Refugiații romi se confruntă cu discriminarea pe motive etnice, similar romilor români, iar riscul exploatarei acestora este crescut, inclusiv în cazul copiilor.

Persoanele LGBTQI+ se tem să dezvăluie că fac parte din această comunitate, căci proprietarii ar putea să îi refuze, dar și pentru că le e frică să nu se expună la agresiuni verbale și fizice din partea proprietarilor sau a vecinilor. Un respondent LGBTQI+ a spus că i-a auzit pe vecini folosind discursuri homofobe, ceea ce i-a dat un sentiment de nesiguranță. Cea mai îngrijorătoare este situația persoanelor transgen, căci uneori actele de identitate ale acestora nu reflectă înfățișarea fizică, ceea ce poate atrage discriminare și acțiuni transfobe motivate de ură din partea proprietarilor.

Riscuri în materie de violență de gen în spațiul public și în transportul în comun

În spațiile publice și în mijloacele de transport, riscurile principale sunt determinate de ora din zi și din noapte (în general, refugiatele consideră că seara și noaptea riscurile sunt mai mari) și de anumite zone ale orașului (refugiatele citesc pe rețelele de socializare despre faptul că anumite zone sunt mai periculoase). Stereotipurile negative despre populația romă locală se perpetuează, deși respondentele/respondenții nu au date sau fapte exacte. În România, comunitatea locală de romi este deja marginalizată și etichetată în baza stereotipurilor negative. La interviurile și focus-grupurile noastre am observat că, de obicei, participantele afixau suspiciune și aversiune față de minoritatea romă care trăiește în România, ceea ce indică prejudecățile dezvoltate înainte ca acestea să intre în contact cu comunitatea romă. De asemenea, focus-grupurile și interviurile cu refugiate au relevat lipsa generală de cunoștințe și de empatie față de riscul pronunțat de discriminare cu care se confruntă refugiatele rome/refugiații romi. În consecință, refugiatele rome pot fi expuse unor vulnerabilități intersecționale din cauza elementelor identitare suprapuse, fiecare dintre acestea venind cu propriul risc de excludere socială și inechități. Mai mult, acestea pot fi victimele unor acte de discriminare atât din partea comunității-gazdă, cât și a altor refugiați ucraineni care locuiesc în România.

Fetele și femeile tinere se tem de agresiuni sexuale în transportul în comun. Violența verbală și propunerile ori agresiunile sexuale apar destul de des, iar bariera lingvistică amplifică această frică:

„Din orașul meu natal, m-am trezit într-un oraș și o țară străină, unde, dacă ies noaptea, pot fi abordată de un om beat, de exemplu. Dacă începe să-mi vorbească, nu știu să-i răspund cum trebuie și mi-e teamă să nu mă lovească. Știți cum sunt bărbații în ziua de azi? În orașul meu, înțelegeam limba, putem răspunde, ne puteam exprima liber și ne plimbam fără constrângeri.” (interviul 10)

Deși respondenții din comunitatea LGBTQI+ declară că se simt mai în siguranță în spațiile publice din București decât în Ucraina, aceștia ezită să se afișeze pe stradă ca fiind membri ai comunității, respectiv să poarte haine colorate, insigne care să indice apartenența la comunitatea LGBTQI+ ori să se țină de mână cu partenerul/partenera (interviurile 1 și 8). Refugiatele rome/refugiații romi se confruntă cu discriminare etnică, dar pare că au internalizat-o și nu recunosc atitudinile și stereotipurile negative drept injustiție sau riscuri suplimentare (focus-grupul 4). În plus, un expert a menționat că refugiații non-Roma percep discriminarea împotriva romilor ca fiind un „drept” al lor. Rasismul în rândul refugiaților este îngrijorător de normalizat, atât de comunitatea neromă, cât și în cea romă. Acesta ar trebui să fie un domeniu prioritar de acțiune, căci poate accentua excluziunea și segregarea refugiaților romi.

Riscuri în materie de trafic de persoane și exploatare sexuală

Riscurile de exploatare sexuală și de trafic de persoane apar în mod special în procesul de căutare a unei locuințe și a unui loc de muncă. Refugiatele au auzit povești despre femei care, în timpul unei discuții cu un așa-zis proprietar de apartament, și-au dat seama că acesta voia să le exploateze prin prostituție. Interacțiunile pe internet sunt considerate mai periculoase și mai riscante din perspectiva traficului de persoane (interviul 6).

Un expert consideră că femeile vulnerabile, care nu beneficiază de „stabilitate socială”, de un sistem social bine dezvoltat, se confruntă cu risc mai mare de a fi traficate (interviul cu expertul 3). Un alt expert subliniază că astfel de situații rămân, în mare parte, necunoscute, fiindcă nu există informații clare despre aceste femei, iar, în unele cazuri, femeile care locuiesc în locuințe private nu au o rețea de sprijin social, de exemplu rude, prieteni apropiați, care să raporteze dispariția. Mai mult decât atât, femeile vulnerabile și disperate să își găsească un loc de muncă sunt cu atât mai expuse riscurilor:

„Sunt femei cărora li s-a spus că locul de muncă este în altă țară și au plecat cu pretinsul angajator, după care n-a mai auzit nimeni de ele.” (interviu cu expertul 1)

Riscuri în materie de violență de gen și exploatare pe piața muncii

Având în vedere situația actuală, integrarea în societatea românească este esențială, programele dedicate refugiaților ucraineni axându-se pe încurajarea acestora să locuiască în locuințe private și să se integreze pe piața muncii.

Este posibil ca nevoia de bani și ofertele limitate de muncă (mai ales pentru că limba este un obstacol important în accesarea pieței muncii, căci majoritatea nu vorbesc română sau engleză) să le împingă pe femei să caute și să accepte să lucreze pe piața informală, ceea ce amplifică riscurile de exploatare și de violență de gen, mai ales violență sexuală. Pe platformele sociale, unde răspund la oferte de muncă, femeile riscă să descopere că oferta nu e altceva decât un pretext prin care diverși bărbați le abordează și le fac propuneri de natură sexuală. O expertă de la o organizație pentru drepturile femeilor consideră că locul de muncă prezintă cel mai mare risc de violență de gen:

„Sunt dispuse să facă orice pentru o sumă de bani, iar angajatorul român profită cumva de faptul că femeia nu cunoaște limba, nu s-a integrat rapid și cred că acest lucru duce la exploatarea forței de muncă formate din femei vulnerabile.” (interviu cu expertul 3)

Exploatarea și suprasolicitarea sunt menționate de majoritatea refugiaților, dar și de unii experți. Salariile scăzute și orele de lucru suplimentare neplătite sunt practici des întâlnite pe piața muncii.

„(...) și dacă își găsesc un loc de muncă, este foarte prost plătit. Din câte știu eu, salariile lor sunt mai mici decât ale românilor care prestează aceeași muncă... Prestează servicii sub nivelul lor de specializare. Iar pentru că mulți dintre ei nu vorbesc limba, acceptă astfel de posturi.” (interviul 5)

Salariile mici și orele suplimentare afectează sănătatea fizică și mintală a refugiaților și le pot împinge să accepte locuri de muncă cu atât mai riscante; astfel, crește riscul de violență de gen, violență sexuală și chiar trafic de persoane. Persoanele cu dizabilități se confruntă, în mod special, cu dificultăți majore în găsirea unui loc de muncă. Respondentele/respondenții cu dizabilități au vorbit despre cât de greu le-a fost să își găsească de lucru în România, mai ales pe măsura abilităților fizice și mintale. Dificultăți de găsire a unui loc de muncă întâmpină și femeile care au în grijă copii mici, vârstnici sau rude cu dizabilități. Acest lucru este valabil în cazul femeilor intervievate și care poartă sarcina tuturor sarcinilor domestice și de îngrijire, indiferent dacă locuiesc în centre de refugiați sau în locuințe private.

Similar romilor români, și refugiații romi din Ucraina reprezintă un grup vulnerabil al cărui acces pe piața muncii este semnificativ mai greu, din cauza stereotipurilor și a discriminării pe considerente etnice atât din partea potențialilor angajatori, care refuză să îi angajeze din cauza etniei, cât și a colegilor sau a angajatorilor care îi tratează diferit, din aceleași motive.

Riscuri în materie de violență de gen în accesarea serviciilor de sănătate, mai ales de sănătatea femeii

Respondentele care locuiesc în centre de refugiați au un medic de familie (cu sprijinul personalului centrului) (interviurile 10 și 11), însă cele care locuiesc în locuințe private se confruntă cu mari dificultăți în găsirea unui medic de familie (interviurile 1 și 8). Dacă nu sunt înscrise la un medic de familie, nu pot avea acces la sistemul de sănătate publică.

„Refugiații nu se pot înregistra la un doctor de familie nu numai din cauza obstacolelor de ordin lingvistic sau a procesului administrativ complicat, ci și din cauză că medicii evită să ia în evidență refugiați ucraineni și găsesc tot felul de scuze în acest sens. O refugiată a declarat că, acum un an, a reușit să se programeze la un consult ginecologic printr-un program al unui ONG. Costul serviciilor medicale și timpii lungi de așteptare sunt bariere importante în accesul la servicii de sănătate.” (expert 1)

Experta de la asociația specializată în servicii de sănătate pentru femei s-a referit la mai multe probleme majore privind accesul la servicii de sănătate și sănătatea reproducerii. Monitorizarea sarcinii nu este gratuită în sistemul public de sănătate nici pentru români.

„Am avut cazuri de femei care s-au întors în Ucraina din acest motiv. (...) Întreruperea de sarcină este mult mai ieftină și mai ușor de accesat în Ucraina.” (interviu cu expertul 1)

În unele cazuri, violența obstetrică s-a manifestat prin informarea eronată de către medici a femeii despre condițiile juridice privind întreruperea de sarcină sau descurajarea prin discursuri manipulative.

„Am avut solicitări de întrerupere de sarcină, dar au ajuns la un medic care le-a speriat, spunându-le că bărbații lor mor în război, că urmau să aibă un băiat... Au fost femei care ne-au povestit astfel de situații și n-au mai vrut să facă avort în România, spunând că nu aveau încredere în medici.” (interviu cu expertul 1)

Trebuie menționat că, în sistemul de sănătate publică, serviciile medicale pentru cazurile de agresiune și violență sexuală sunt slab dezvoltate. Puținele centre integrate pentru supraviețuitorii/supraviețuitoarele violenței sexuale nu sunt întotdeauna cu adevărat funcționale – de exemplu, centrul pentru supraviețuitoarele agresiunilor sexuale și a violului din Spitalul Universitar de Urgență (Popa, 2004). Pentru femeile și fetele din Ucraina, limba este un obstacol în plus în calea accesului la serviciile disponibile. În alte cazuri, când refugiatele au pus problema accesului la contracepție, un reprezentant al Casei Naționale de Sănătate a întrebat ironic:

„Soții lor sunt la război, la ce le trebuie contraceptive?” (interviu cu expertul 1)

Persoanele cu dizabilități au mari probleme în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap (condiție obligatorie pentru accesarea ajutorului social) și a accesului la rețete medicale și medicamente gratuite (chiar și în cazurile când obțin rețetă) (interviul 5). Dintr-un interviu cu o refugiată care este îngrijitoarea principală a două rude cu dizabilități mintale a reieșit că refugiații ucraineni cu epilepsie au dificultăți de a accesa medicamentele prescrise din Ucraina. Totuși, pentru că există posibilitatea ca starea lor să se înrăutățească și să apară riscul unor efecte secundare neprevăzute, aceștia sunt mai înclinați să găsească o modalitate de a aduce medicamentele din Ucraina decât să le înlocuiască cu alte produse mai accesibile în România (interviul 12).

Refugiatul transgen pe care l-am interviuat a declarat că, până acum, i-a fost imposibil să acceseze servicii medicale de endocrinologie, din cauză că nu prea se găsesc informații despre endocrinologi din București care să vorbească limba engleză și să nu fie transfobi. Mai mult decât atât, accesul la tratamentul hormonal este mult mai greoi în România (comparativ cu Ucraina, unde testosteronul se găsește cu ușurință în farmacii) (interviul 8).

Formele violenței de gen cu care se confruntă refugiatele

Respondentele au menționat mai multe forme de violență de gen cu care se confruntă: violența sexuală, violența domestică, violența cibernetică, violența psihologică, violența obstetrică, violența verbală sau încercările de trafic de persoane. Adesea, aceste tipuri de violență se intersectează între ele și cu diferitele identități ale refugiatului.

Hărțuirea sexuală și agresiunile sexuale în spațiile publice și în transportul în comun (inclusiv în taxi) au fost des menționate de respondentele din toate grupurile de vârste; acestea dau sentimentul de nesiguranță și disconfort (interviurile 4, 5, 6, 7, 8, focus-grupurile 1 și 3).

În plus, din cauza necunoașterii corespunzătoare a limbii române, vulnerabilitatea refugiatelor ucrainene poate fi semnificativ accentuată în astfel de situații. Iar când aceste situații se suprapun cu lipsa de reacție a localnicilor, pot deveni o reală amenințare la adresa siguranței refugiatelor/refugiaților în spațiile publice și în mijloacele de transport.

Violența cibernetică este și ea foarte răspândită: apar des incidente de **urmărire și hărțuire pe internet** a refugiatelor ucrainene (interviurile 2 și 4a, focus-grupul 3). Un focus-grup cu femei și adolescente a arătat că o sursă importantă de **hărțuire sexuală** pe internet sunt canalele de Telegram. A existat chiar și un canal de Telegram intitulat Pornhub Romania, pe care fetele și femeile erau adăugate fără consimțământul lor (focus-grupul 3). Adolescente și femeile tinere sunt cu atât mai expuse riscului de violență sexuală când accesează internetul în scopuri recreative, mai ales în ceea ce privește **sexualizarea nedorită** în sălile de chat ale jocurilor video. Unele dintre acestea au menționat că, dacă au nume de utilizator ucrainean, sunt șanse mai mari să primească replici cu caracter sexual, avansuri sexuale nedorite ori solicitări de favoruri sexuale în timp ce joacă jocuri online.

4. Accesul la servicii și sprijin în cazuri de violență de gen

Auditul privind siguranța refugiaților din Ucraina din punctul de vedere al violenței de gen a evaluat și accesul la servicii și sprijin pentru cazuri de violență de gen. Scopul principal a fost de a evalua: 1) existența, disponibilitatea și eficacitatea acestora, din experiența practică a refugiaților și a experților, și 2) obstacolele și dificultățile de a accesa respectivele servicii și tipuri de sprijin. Am colectat și redăm, pe scurt, mai jos, nevoile și recomandările participanților, fiind extrem de important ca riscurile în ce privește răspunsul la situații de violență de gen să fie revizuite pe baza experiențelor de viață ale refugiaților și ale experților activi în domeniu.

Cele patru inspecții privind siguranța (*safety walks*) realizate de echipa de cercetare au arătat că informațiile și sprijinul existent pentru situații de violență de gen sunt disponibile numai în centrele de refugiați. În plus, serviciile sociale, medicale și psihologice sunt puține (fiind disponibile doar o dată sau de două ori pe săptămână, pe bază de programare) și există afișe cu informații despre violența de gen și sprijinul în domeniu, cu date de contact ale voluntarilor sau ale personalului care poate fi contactat. În general, aceste servicii sunt furnizate de ONG-uri care au păstrat o relație relativ apropiată cu refugiații din centrele de refugiați și care au făcut eforturi să construiască o relație de încredere cu aceștia. Totuși un expert a menționat că, într-o situație de violență domestică în care victima și agresorul locuiesc în același centru de refugiați, este aproape imposibil pentru victimă să acceseze serviciile de mai sus.

„O situație foarte neplăcută... Să avem un abuzator și o victimă cazați aici... [Femeia] nu are acces la consiliere dacă e sub controlul lui. (...) Dacă te controlează tot timpul, îți lasă cinci copii în grijă și te controlează mereu, mai e și mama lui aici, care stă și ea cu ochii pe tine.” (interviu cu expertul 7)

Lucrurile sunt cu atât mai complicate pentru cele/cei care locuiesc în locuințe private. Dacă nu au legături cu ONG-uri locale active în domeniul drepturilor femeilor și copiilor, practic nu au acces la informații despre serviciile și sprijinul disponibile. În cel mai bun caz, un alt ucrainean îi trimite către o astfel de organizație, recomandările fiind modalitatea principală de diseminare a informațiilor. Totuși sunt cazuri în care refugiatele nu au pe nimeni, eventual intră într-o relație cu un bărbat român, în general devenind dependente de acesta, din mai multe motive.

„Nu-l pot părăsi, pentru că nu au unde să plece.” (interviul 1)

După cum am subliniat în prima parte a auditului, serviciile și asistența pentru cazuri de violență de gen au mai multe slăbiciuni, fiind greu de accesat chiar și de către români. Astfel, refugiatele ucrainene pot practic accesa serviciile și sprijinul oferit de organizațiile internaționale și naționale active în domeniul drepturilor femeilor și al drepturilor copiilor. Acestea oferă sprijin și/sau servicii în multiple domenii, precum: informare și trimitere către ONG-uri/instituții de specialitate, sprijin în contactarea poliției, asistență în accesarea serviciilor medicale (în unele cazuri, chiar sprijin financiar), ajutor psihologic (servicii de psihoterapie gratuite), asistență juridică.

În materie de asistență juridică, anticipând riscurile crescute de abuzuri sexuale, organizațiile internaționale au investit în formarea unor profesioniști din sfera juridică, instruind inclusiv procurori și traducători/interpreți de limba rusă în ce privește violența de gen, persoane care pot

fi implicate în cazuri de abuz sexual și abuz sexual împotriva minorilor, inclusiv a fetelor (interviul cu expertul 6). Cu toate acestea, trebuie abordate mai multe provocări: nu toți profesioniștii din domeniu au formare despre violența de gen, ceea ce, după cum au subliniat de mai multe ori ONG-urile, are grave consecințe. Servicii de traducere/interpretare sunt disponibile numai în cazurile care beneficiază de asistență din partea ONG-urilor sau a organizațiilor internaționale. Nu toate refugiatele/toți refugiații au acces la informații despre aceste servicii de sprijin, iar ONG-urile și organizațiile internaționale nu au capacitatea să gestioneze toate cazurile.

Accesul la servicii și sprijin pentru refugiații ucraineni în cazuri de violență de gen. Prezentare generală

Cu toate că toate refugiatele intervievate au cunoștințe minime despre formele violenței de gen și serviciile pe care le pot accesa, cele mai multe nu au apelat la sprijin și nici nu cunoșteau pe cineva care să fi făcut acest lucru. Cele câteva care interacționaseră cu poliția în trecut au povestit experiențe negative, mai ales despre comportamentul polițiștilor români (interviul 1).

Mare parte dintre refugiatele participante la interviuri și focus-grupuri au menționat **rudete, prietenii și grupurile apropiate ca fiind primele persoane la care ar apela în cazul în care s-ar confrunta cu situații de violență de gen**. Trebuie spus că familia și prietenii nu se califică drept servicii și sprijin proiectat și finanțat de autoritățile naționale și organizațiile internaționale. Lucrurile stau așa din cauza internalizării stereotipurilor de gen, conform cărora violența de gen este o problemă „personală”, care nu ar trebui discutată public. Rușinea, sentimentul de vinovăție și blamarea de sine sunt reacții obișnuite ale supraviețuitoarelor violenței de gen.

„Înțeleg că i-a fost rușine de cele întâmplate, așa cum se întâmplă cu multe femei în această situație. N-a spus nimănui.” (interviul 5 – refugiată despre reacția victimei unei situații de violență de gen)

Frica de a apela la poliție și la autorități apare și din cauza neîncrederii și a poveștilor despre lipsa de acțiune a poliției. Totodată, are legătură și cu stereotipurile despre acțiunile poliției în societatea ucraineană sau cu experiențele negative cu poliția de frontieră. În orice caz, faptul că poliția nu este menționată ca prim contact în cazurile de violență de gen arată că programele existente trebuie regândite în așa fel încât să se consolideze rolul poliției în sprijinirea și protejarea supraviețuitoarelor violenței de gen.

Majoritatea participantelor au indicat **ONG-urile ca fiind al doilea contact important**. În general, refugiatele au încredere în organizații umanitare și pentru drepturile femeilor care le-au oferit informații despre violența de gen, au organizat diverse activități de conștientizare despre violența de gen și le-au capacitat. În plus, organizațiile neguvernamentale locale și internaționale, împreună cu agențiile ONU au fost printre pușinii actori implicați în răspunsul la criza refugiaților ucraineni, oferind servicii de traducere/interpretare în toate situațiile.

„Dar poate că aş apela la organizația ANAIS. Știu că ei lucrează în domeniu și ne-au spus că îi putem contacta în orice caz de violență. Probabil către ei m-aș duce.” (interviul 3)

Refugiatele care locuiesc în centrele de refugiați se adresează adesea voluntarilor și personalului din centre, fiindcă îi percep ca fiind un canal de comunicare deschis și deci permit voluntarilor să îi ajute cu diferite probleme când au timp (interviul 9). Acest lucru se întâmplă și datorită apropierii și relației de încredere dintre personalul centrelor, traducătorii/interpreții voluntari și refugiate/refugiați.

Construirea încrederii și consolidarea comunităților sunt factori esențiali pentru serviciile și sprijinul acordat supraviețuitoarelor violenței de gen. Asociațiile feministe și pentru drepturile femeilor și ale copiilor sunt exemple de bune practici, fiindcă oferă servicii utile și sprijin important și sunt mediatori de încredere, deci eficienți în interacțiunea cu autoritățile publice și serviciile și factorii de sprijin publici.

Numărul pentru situații de urgență (112) a fost menționat de majoritatea participantelor. Mare parte dintre acestea au recunoscut că, în caz de violență „gravă”, trebuie sunat la poliție. Adjectivul „gravă” merită analizat. Exemplele participantelor/participanților au fost: violență fizică (dar o palmă nu este mereu percepută ca fiind violență), viol și agresiune sexuală. În ultimă instanță, în astfel de cazuri, supraviețuitoarea și familia sau prietenii pot avea în vedere să se adreseze **poliției**. Un expert a vorbit despre situații în care au oferit asistență în cazuri de violență de gen, menționând că poliția nu avea interpret disponibil. Inițial, la depunerea unei plângeri oficiale, s-a observat rezistență la prezența interpretului plătit de asociație. Așadar lipsa unor proceduri pentru gestionarea situațiilor de violență de gen duce la răspuns neadecvat din partea poliției. Un exemplu pozitiv legat de o secție de poliție din București arată importanța personalului format și a procedurilor clare: într-un caz povestit de un expert, polițiștii fuseseră instruiți despre gestionarea cazurilor de violență de gen, astfel încât supraviețuitoarea a fost sprijinită corespunzător de polițiști, iar colaborarea dintre asociație și poliție a fost adecvată (interviu cu expertul 1).

Participantele la auditul de siguranță auziseră despre **liniile de asistență telefonică** care acordă informații și sprijin în cazuri de violență de gen. Cu toate acestea, niciuna dintre participante nu apelase respectivele numere. Expertele/experti din partea asociațiilor au declarat că primiseră numeroase apeluri din partea refugiaților ucraineni. Organizațiile internaționale trimis cazurile către instituțiile publice sau ONGurile naționale relevante. Totodată, anumite organizații pentru drepturile femeilor țin propriile linii de asistență telefonică, prin intermediul cărora acordă sprijin cazurilor luate în evidență, dar oferă sprijin și celor trimise de alte părți interesate.

După cum am arătat mai sus, de multe ori, accesul la servicii de sănătate este inadecvat, mai ales pentru refugiații care locuiesc în locuințe private. Serviciile generale de sănătate publică sunt dificil de accesat, iar serviciile pentru sănătatea femeilor pot fi cu atât mai problematice, conform participantelor la focus-grupuri și la interviuri. Serviciile pentru sănătatea reproducerii (cum ar fi contracepția, întreruperea de sarcină, monitorizarea sarcinii și nașterea) oferite în sistemul public de sănătate (care sunt fie gratuite, fie mai ieftine decât în sistemul privat) sunt uneori imposibil de accesat. Refugiatele și expertele/experti au semnalat cazuri de rele tratamente și de violență obstetrică (interviul 1, interviul cu expertul 1). Sistemul medical public nu asigură un răspuns și sprijin adecvat pentru cazurile de violență sexuală (abuz sexual, agresiuni sexuale și viol). Dacă nu ar avea sprijinul ONG-urilor, supraviețuitoarele nu ar putea să obțină ajutor, ceea ce le mărește dependența de organizațiile neguvernamentale. În același timp, această situație, exacerbată de ineficiența sistemului public, pune presiune asupra ONG-urilor să gestioneze un număr mare de beneficiari (interviul cu expertul 1).

Obstacole în calea accesului refugiatelor/refugiaților la servicii și sprijin

În ceea ce privește accesul refugiatelor/refugiaților ucraineni din București la servicii și sprijin în situații de violență de gen, am identificat obstacole precum cunoștințele și informațiile despre servicii, atitudini și norme culturale, accesibilitatea reală a anumitor servicii și îngrijorări privind calitatea serviciilor furnizate.

În general, refugiatele cazate în locuințe private și în centre de refugiați au primit informații despre violența de gen prin intermediul unor activități și programe organizate de ONG-uri. A doua opțiune este să pună întrebări pe grupurile ucrainene de Telegram sau să caute pe internet. În acest caz, pot apărea probleme despre acuratețea informațiilor: pe grupurile neoficiale, informațiile nu pot fi verificate; legat de documentarea online, aceasta depinde de capacitatea persoanei de a discerne între site-uri web și de aptitudinile lor lingvistice (în cele mai multe cazuri, informațiile sunt disponibile în română și engleză). Nu este clar cum funcționează lucrurile în cazul persoanelor și a grupurilor mai izolate și vulnerabile.

Toți participanții au declarat că limba este un obstacol în calea accesării sprijinului și a serviciilor. Necunoașterea limbii locale le limitează sau le îngreșează accesul la informații, ducând la necunoașterea drepturilor proprii de către refugiate, neînțelegerea corectă a procedurilor și sentimentul că sunt marginalizate. Bariera lingvistică este motivul principal pentru care refugiatele/refugiații ezită să se adreseze poliției.

„Bariera lingvistică este motivul cel mai important. E greu să vorbim cu polițiștii noștri. Dacă mai adăugăm și limba străină...”
(interviul 8)

Stereotipurile de gen, inclusiv cele privind violența de gen, influențează comportamentele refugiatelor. Unele forme ale violenței de gen nu sunt identificate sau nu sunt considerate ca fiind grave, iar cultura tăcerii le descurajează să discute, să se plângă sau să ceară ajutor. În plus, femeile consideră că autoritățile, în mod special poliția, nu sunt foarte receptive la plângerile despre violență de gen (interviul 3, focus-grupul 3). Acestea se tem că poliția ar lua partea agresorilor (interviul cu expertul 1) sau pur și simplu nu cred că un polițist ar înțelege experiențele prin care trec femeile:

„Cel mai probabil, (polițiștii) nu o vor ajuta și nu o vor înțelege. Nu o vor înțelege ca femeie. Nu doar ca persoană care nu poate explica ce s-a întâmplat în limba maternă, ci ca femeie care a trecut printr-o astfel de situație. Nu numai în România, ci și în Ucraina, aceste cazuri sunt închise în stadiu incipient. Dacă vii însoțită de avocat, altfel stau lucrurile – în caz contrar, nu.” (interviul 5).

Așadar neîncrederea în autorități poate fi un obstacol major în calea accesării sprijinului: supraviețuitoarele ezită să se adreseze poliției de teamă că vor fi respinse, nu vor fi ascultate sau vor fi ignorate. Câtă vreme nu cred că este posibil să primească un răspuns corespunzător, nu vor apela la servicii sau la sprijin. Totuși această percepție poate fi justificată, căci există mai multe cazuri în care polițiștii nu intervin, nu cred ce spune victima sau chiar o descurajează să raporteze (conform spuselor ONG-urilor documentate la începutul prezentului material). Mai mult decât

atât, alți factori, precum rasismul, discriminarea persoanelor cu dizabilități, stereotipurile despre persoanele cu statut socioeconomic scăzut, pot contribui la înrăutățirea situației. Drept rezultat, având în vedere că transmiterea orală a informațiilor este una dintre principalele modalități de diseminare în rândul refugiatelor ucrainene/refugiaților ucraineni, când are loc un astfel de caz, alte refugiate/alți refugiați se pot simți descurajați să raporteze, de teamă că vor fi tratați la fel.

Birocrația excesivă și lipsa asumării instituționale au fost identificate ca fiind obstacole în calea funcționării serviciilor existente (interviurile 2, 3, 4, 9, focus-grupul 2). Pentru a beneficia de servicii trebuie să fii luat în evidență completând o mulțime de documente înainte de a accesa orice fel de sprijin neurgent. În cazul refugiatelor/refugiaților ucraineni, acest proces îndelungat și complicat este și mai îngreunat din cauza barierei lingvistice. Astfel, primul obstacol este recunoașterea și traducerea actelor personale și a istoricului medical. O altă condiție este obținerea permisului de ședere. Fără acest formular de înregistrare, șansele de a beneficia de sprijin sunt minime, mai ales din partea instituțiilor de stat, care funcționează în baza unor proceduri rigide. În unele situații, este imposibil să obțină documente fără să se întoarcă în Ucraina, ceea ce i-ar expune unor pericole. Dacă potențialii beneficiari nu urmează aceste proceduri sau nu duc până la capăt solicitările sau plângerile, cazul lor, oricât de grav ar fi, rămâne nemonitorizat. Din analiza serviciilor disponibile în București, reiese un paradox. Deși numărul furnizorilor de servicii este mai mare decât în alte regiuni, acest lucru nu garantează acces mai facil și servicii mai bune. Situația poate da o falsă impresie că potențialii beneficiari ar avea multe opțiuni la dispoziție, precum și tendința ca furnizorii să evite asumarea răspunderii. În realitate, împărțirea administrativă a Bucureștiului se reflectă în distribuția serviciilor disponibile. Calitatea serviciilor și finanțarea de care beneficiază acestea variază de la un sector la altul. În plus, responsabilitățile se schimbă mereu, practică ce protejează sistemul de răspundere, iar interacțiunile complicate implică atenție specială și efort suplimentar. Unii furnizori fac trimiteri către alți furnizori disponibili ca mod de a masca refuzul de a gestiona situații cu care nu sunt familiarizați, cum sunt cazurile care implică refugiate/refugiați.

„Pe de o parte, poate fi ușor. Pe de altă parte, poate fi greu, fiindcă pot spune: «Bine, dar de ce să mă ocup eu de asta? Du-te la alții!» Am văzut că se practică aruncarea pisicii și pasarea responsabilității de la unul la altul. Tocmai pentru că pot să spună: «Te duci acolo, apoi acolo... Dar și dincolo.»” (interviu cu expertul 10)

Stereotipurile transfobe și homofobe sunt foarte răspândite. Mai mult, cadrul juridic și programele existente nu asigură o protecție minimă pentru comunitatea LGBTQI+ locală sau nelocală. Refugiatele/refugiații LGBTQI+ sunt adesea respinși sau tratați ostil, iar fără ajutorul ONG-urilor nu ar avea acces la servicii și la sprijin. Persoanele transgen practic nu au acces la îngrijiri medicale adecvate, mai ales dacă nu vorbesc română. Refugiații transgen nu au acces nici la tratament hormonal. Aceste probleme uriașe de care se lovesc persoanele transgen în România le pot determina pe multe dintre ele să caute sprijin esențial tot în Ucraina, deși interviul cu persoana transgen a relevat experiențe traumatizante de transfobie, mai ales în interacțiunea cu poliția de frontieră din Ucraina. De multe ori, refugiații transgen sunt obligați să aleagă între îngrijiri medicale esențiale, dar trecând din nou prin trauma interacțiunii cu grănicerii, și a rămâne în România fără a avea acces la sprijinul medical de care au nevoie urgent.

Romii sunt un alt grup discriminat și exclus. În cazul lor există inechități în materie de acces la serviciile publice, cum ar fi accesul limitat la servicii medicale și de sănătatea reproducției, segregare socială, acces limitat la locuri de muncă din cauza neîncrederii generalizate, a profilării etnice etc. Pe lângă cele de mai sus, tendința ca ei să fie izolați de restul comunității de refugiați

în vremuri când, pentru bunăstarea personală, este esențial să aibă sentimentul apartenenței și al sprijinului reciproc, le poate aprofunda trauma, expunându-i la probleme de sănătate mintală și sărăcie pe termen lung. Astfel de atitudini sunt o problemă când persoanele de etnie romă încearcă să acceseze servicii furnizate de membrii comunității locale, dar și în calea informării lor despre serviciile disponibile și a trimiterii spre acestea de către alți membri ai comunității ucrainene (focus-grupul 4, interviul cu expertul 1).

În România, persoanele cu dizabilități nu pot accesa servicii pe cont propriu, din cauză că nu există adaptările necesare pentru persoanele care au handicapuri fizice. După cum am observat în timpul inspecțiilor privind siguranța (*safety walks*), accesul acestora este obstrucționat de faptul că majoritatea instituțiilor și a mijloacelor de transport în comun nu sunt dotate cu echipamentele sau adaptările necesare pentru a fi utilizate de persoane cu probleme de mobilitate, deficiențe vizuale sau auditive. Interviurile cu experți au accentuat problema celor cu dizabilități mintale, care nu beneficiază de asistență din partea furnizorilor de servicii generale. Motivele includ lipsa unor profesioniști formați pentru a gestiona astfel de cazuri și reticența de a sprijini beneficiari cu nevoi speciale suplimentare (interviu cu expertul 1). Același lucru a reieșit și dintr-un interviu cu o refugiată care este principala îngrijitoare a două rude cu dizabilități mintale (interviul 12).

Pe lângă secțiunile de mai sus, la interviuri și la focus-grupuri am adresat o ultimă întrebare despre alte riscuri, dificultăți sau obstacole despre care doresc să discute. Deși nu avem suficient spațiu pentru o analiză detaliată, iar unele răspunsuri pot depăși sfera de aplicare a acestui audit, este etic și important să le dăm acordăm spațiu să își facă vocea auzită:

- decalaje legislative, mai ales în ce privește implementarea, protocoalele și bunele practici (interviul cu expertul 1);
- lipsa formării instituționale în materie de violență de gen pentru polițiști, lucrători sociali, asistenți medicali; formări haotice și necoordonate (interviurile cu experții 1, 4, 6);
- intervențiile organizațiilor internaționale nu propun o politică unificată și coerentă, provocare subliniată atât de ONG-urile naționale, cât și de organizațiile internaționale. Acestea din urmă au accentuat că, deși se dorește o abordare durabilă, promovarea dialogului și discuțiile despre atingerea potențialului durabil al eforturilor din etapa incipientă sunt o provocare, fiindcă parteneriatele cu ONG-urile locale au un calendar prestabilit (interviu cu expertul 6);
- reticența și refuzul medicilor de a se ocupa de cazuri de violență de gen: medicii pretind că nu există situații de inegalitate de gen, că femeile se victimizează și că medicii nu ar trebui să se ocupe de situațiile de violență (interviul cu expertul 1).

Recomandări pentru îmbunătățirea serviciilor și a accesului refugiatelor/refugiaților la servicii

Participantele la interviuri și la focus-grupuri au formulat mai multe recomandări de îmbunătățire a serviciilor pentru situațiile de violență de gen și a accesului la acestea. Grilele de interviu și de focus-grup au avut o secțiune finală axată pe colectarea de sugestii și identificarea nevoilor neaduse în discuție în secțiunile anterioare ale grilelor. O parte dintre acestea răspund la obstacolele și la dificultățile menționate mai sus și vor fi integrate în recomandările finale din prezentul raport. Totuși este important să luăm notă de punctele de vedere ale participanților:

- organizarea de campanii de informare despre serviciile existente și pentru eliminarea normelor și a reprezentărilor negative acceptate cultural, cu accent pe faptul că violența domestică, violența de gen, violența împotriva copiilor și hărțuirea sexuală sunt inadecvate și inacceptabile (interviurile cu experții 2 și 3);
- punerea la dispoziția refugiatelor/refugiaților a unor cursuri de limba română (ținând cont de nevoile și limitările de timp ale acestora) (interviurile 2 și 3);
- având o voce mai importantă în sistemul umanitar, organizațiile internaționale ar trebui să insiste mai mult pe lângă autoritățile naționale pentru abordări care să integreze perspectiva de gen și politici privind violența de gen, inclusiv pentru că organizațiile locale au o influență mai scăzută și sunt uneori marginalizate (interviul cu expertul 1);
- o mai bună coordonare și cooperare între toate ONG-urile implicate în răspunsul la criza refugiaților ucraineni: de exemplu, ONG-urile active în alte domenii decât drepturile femeilor ar putea beneficia de sprijinul acestora din urmă pentru a-și elabora politici de prevenire a exploatarei și a abuzului sexual și ar putea trimite cazurile de violență de gen către acestea (interviul cu expertul 1);
- crearea de parteneriate public-private, prin care ONG-urile sau alți furnizori privați să fie mai bine pregătiți și să poată gestiona mai rapid anumite cazuri care nu pot fi gestionate de serviciile publice;
- implicarea activă a liderilor diferitelor grupuri de refugiați ucraineni în identificarea de persoane pentru sesiuni de informare, în diseminarea informațiilor și în partajarea consecventă a informațiilor pe grupurile de Telegram sau pe alte platforme relevante pentru refugiați; cu formare adecvată din partea organizațiilor pentru drepturile femeilor, liderii comunitari pot să țină ei înșiși instruirii despre violența de gen pentru alte refugiate/alți refugiați; identificarea unor lideri de tineret din comunitățile de refugiați ucraineni, care să încurajeze participarea mai numeroasă a tinerilor la activităților din sfera violenței de gen (interviul cu expertul 2);
- crearea mai multor spații de întâlnire, de interacțiune și de schimb de experiențe între comunitatea-gazdă și comunitatea de refugiați (interviul cu expertul 3);
- organizarea de sesiuni informative despre siguranța pe internet, mai ales pentru refugiatele/refugiații tineri și pentru tinerii din comunitatea-gazdă, pentru a reduce riscurile violenței cibernetice (interviurile cu experții 2 și 3);
- înființarea, în București și în fiecare județ, a unor echipe mobile care să monitorizeze cazurile de violență și să răspundă diferitelor nevoi medicale, inclusiv de îngrijiri obstetrice, de care să beneficieze atât comunitățile-gazdă, cât și cele de refugiați (interviul cu expertul 6).

Recomandări

Recomandările finale ale auditului au la bază datele colectate prin intermediul inspecțiilor privind siguranța (*safety walks*), al interviurilor și al focus-grupurilor și sunt corelate și completate cu informațiile colectate prin analiza literaturii de specialitate. După cum reiese din datele colectate, există mai multe categorii de actori care joacă un rol important în răspunsul la și în gestionarea situației refugiaților/refugiaților din Ucraina, respectiv: organizațiile internaționale, agențiile naționale, ONGurile naționale, Guvernul României, autoritățile naționale sau locale (de la grupul de lucru interministerial la polițiști și asistenți sociali). Unele recomandări se aplică tuturor actorilor, în timp ce altele sunt direcționate spre una sau două categorii (conform mențiunilor).

Cercetarea noastră menționează măsuri și programe de ajutorare a refugiaților, precum și eforturi ale diferitelor părți interesate de a îmbunătăți instrumentele și programele, așa încât acestea să abordeze mai bine nevoile în materie de prevenire și intervenție în situațiile de violență de gen. Totodată, violența de gen și traficul de persoane sunt riscuri și preocupări structurale ale societății actuale, fiind vizibil amplificate în cazul refugiaților/refugiaților și al azilantelor/azilanților. De aceea am identificat numeroase probleme și obstacole care contribuie la menținerea ori sporirea riscului de violență de gen și a riscurilor generale la adresa siguranței refugiaților/refugiaților. Mărturiile refugiaților, bazate pe experiența lor personală, reflectă, în principal, situația prezentă, precum și unde se situează la nivel microsocial. În multe dintre cazuri, interviurile cu experții adaugă perspectiva comunitară, încadrând lucrurile într-un peisaj mai larg, atât din punct de vedere temporal, cât și dintr-unul instituțional.

Conform secțiunii introductive, acest audit pornește de la premisa că intervenția și prevenția în materie de violență de gen fac parte din politicile publice generale și programele de intervenție destinate refugiaților/refugiaților, dar sunt direct legate de contextul sociopolitic și de cadrul juridic și de politici publice de la nivel național. Intervențiile ad-hoc și cele sectoriale nu pot răspunde la această situație complexă, după cum subliniază legislația și strategiile internaționale pentru eliminarea violenței de gen. Astfel, recomandările din acest audit sunt structurate după cum urmează:

- recomandări pe termen scurt (schimbări care se pot aplica destul de rapid, fie cu scopul de a îmbunătăți situația din prezent, fie pentru a adapta răspunsul în cazul în care, de exemplu, crește numărul refugiaților); acestea sunt menționate la începutul fiecărei secțiuni;
- recomandări pe termen mediu (care implică intervenții mai largi și pe termen mai lung, fie pentru a îmbunătăți cadrul și instrumentele, fie pentru a regândi programele și serviciile de sprijin); acestea se regăsesc la mijlocul fiecărei secțiuni;
- recomandări pe termen lung (care necesită angajament politic ferm și o strategie pe termen lung). Acestea depășesc sfera de aplicare a prezentului audit, dar sunt strict legate de provocările și dificultățile identificate în cercetarea noastră. În logica proceselor de elaborare a politicilor publice, este foarte important ca aceste recomandări să fie integrate în strategiile viitoare de politici publice naționale și internaționale pentru a obține schimbările structurale absolut necesare dacă ne dorim prevenirea și reducerea eficace a cazurilor și a riscurilor de violență de gen.

Recomandări generale

Includerea comunității de refugiați, în mod special a fetelor și a femeilor, în acțiuni de reducere a riscurilor și de răspuns la situațiile de violență de gen

ONG-urile au implicat femeile și fetele din Ucraina în mai multe programe și acțiuni, devenind foarte bune mediatore în procesul de comunicare și de organizare de activități cu refugiatele/refugiații ucraineni. Pornind de la aceste bune practici, autoritățile publice, organizațiile internaționale și alte ONG-uri trebuie să implice, în mod explicit și cu regularitate, reprezentante ale/reprezentanți ai refugiaților ucraineni în elaborarea, implementarea și monitorizarea programelor, a serviciilor și a sprijinului în materie de violență de gen. Vocile și experiențele acestora sunt esențiale pentru a asigura un răspuns personalizat, eficient și este recomandat ca ei să participe activ și direct. Pe termen scurt, se pot lua măsuri precum acordarea unor posturi specifice pentru refugiate/refugiați în programele și activitățile destinate lor, consultări și audituri privind siguranța. Totuși trebuie subliniat că femeile și fetele ucrainene se află într-o poziție vulnerabilă și trebuie evitată atât suprasolicitarea, cât și instrumentalizarea acestora. Intervențiile trebuie să se axeze pe nevoile și beneficiile aduse refugiatelor/refugiaților, evitând participarea lor ca voluntari neplătiți, având în vedere situația economică precară a acestui grup.

Creșterea nivelului de conștientizare și a capacității de răspuns în materie de violență de gen în rândul tuturor actorilor implicați în răspunsul la criza refugiaților

Toți actorii (internaționali, naționali, publici și privați) implicați în răspunsul la criza refugiaților trebuie să stăpânească noțiunile esențiale din sfera violenței de gen, să asigure proceduri pentru raportarea în siguranță a cazurilor, pentru trimiterea acestora către serviciile specializate. Pe termen scurt, urgența constă în asigurarea capacității persoanelor care acordă sprijin imediat (sanitar, polițienesc, adăpost), pentru ca acestea să aibă cunoștințele și capacitatea necesară de a trimite cazurile de violență de gen către actori specializați. Pe termen mediu, sprijinul pentru consolidarea capacității trebuie acordat tuturor persoanelor implicate, cu focus pe autorități publice și ONG-uri nespecializate în domeniul drepturilor femeilor, pentru a asigura un răspuns mai bun în cazurile și pentru riscurile violenței de gen.

Coordonarea acțiunilor de reducere a riscurilor cu cele de răspuns în materie de violență de gen

Subgrupul de lucru în materie de violență de gen joacă un rol important, care trebuie consolidat. Colaborarea și coordonarea permanentă între organizațiile internaționale, ONG-urile locale și toate autoritățile române relevante este esențială pentru a asigura un răspuns mai eficient și mai adecvat la problemele și riscurile cu care se confruntă refugiatele/refugiații. Pe termen scurt, ar fi util ca informațiile și bunele practici să fie partajate cu toate ONG-urile și autoritățile publice implicate în răspunsul și managementul situației refugiaților. Fondurile care încurajează cooperarea între mai multe ONG-uri (adică cele care solicită parteneriate între două sau trei organizații neguvernamentale) pot fi stimulente utile în vederea consolidării unei abordări bazate pe colaborare și co-constructive. Pe termen mediu, organizațiile internaționale pot pleda pe lângă autoritățile române pentru mai buna corelare a programelor și a serviciilor naționale la practicile internaționale (privind violența de gen și egalitatea de gen).

Integrarea unor elemente privind violența de gen în răspunsul național la criza refugiaților ucraineni

Planul național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, adoptat de Guvernul României, include o măsură care menționează explicit violența împotriva copiilor (Măsura 22: Protejarea copiilor ucraineni beneficiari de protecție temporară în România împotriva abuzului, neglijării, exploatării și a oricăror forme de violență), precum și câteva măsuri care își propun să asigure accesul persoanelor strămutate din Ucraina la servicii sociale, de sănătate și educaționale.

Planul are câteva elemente legate de prevenirea, atenuarea și răspunsul intersectorial la violența de gen. Având în vedere că riscurile în materie de violență de gen și de trafic de persoane se manifestă în multiple domenii și se intersectează cu accesul la piața muncii, la locuințe și transportul în comun (după cum reiese din datele colectate în prezentul studiu), se recomandă revizuirea planului național și includerea elementelor privind violența de gen în toate sectoarele și domeniile de acțiune. Ar fi foarte bine ca **Grupul de Coordonare Strategică a Asistenței Umanitare** să includă un expert în materie de gen și violență de gen. În plus, prin organizarea unor sesiuni de informare despre riscurile în materie de violență de gen și de trafic de persoane pentru toți membrii grupului strategic, inclusiv ai celor șase subgrupuri, s-ar pune accent pe importanța integrării violenței de gen în politicile publice ca subiect transversal. Nu în ultimul rând, în vederea elaborării de programe și a consolidării serviciilor existente, este esențial să se îmbunătățească procesele de colectare a datelor și de raportare a situațiilor de violență de gen.

Mai buna finanțare a ONG-urilor naționale și integrarea expertizei acestora în elaborarea răspunsului

ONG-urile naționale active în domeniul drepturilor femeilor și copiilor sunt esențiale pentru accesul la și furnizarea de servicii și sprijin în situațiile de violență de gen, exploatare și abuz sexual. Din interviurile cu experții a reieșit că ONG-urile naționale au fost printre actorii cei mai importanți care au gestionat programele privind violența de gen finanțate de organizațiile și agențiile internaționale. Analiza literaturii de specialitate a confirmat că, inclusiv la nivel național, ONG-urile sunt principalii furnizori de servicii dedicate supraviețuitorilor/supraviețuitoarelor violenței de gen. Focus-grupurile și interviurile cu femei refugiate au subliniat rolul fundamental al ONG-urilor în ce privește diseminarea informațiilor despre violență de gen, exploatare și abuz sexual, organizarea unor activități pentru capacitatea femeilor (cum ar fi cursuri de limba română, dezvoltarea competențelor necesare pe piața muncii, ateliere de autoapărare, formare profesională, asistență de bază, aptitudini pentru viață și activități pentru adolescente, adecvate vârstei acestora) și pentru facilitarea accesului la servicii esențiale pentru refugiate/refugiați. În plus, activitatea desfășurată de ONG-uri la firul ierbii le ajută să înțeleagă în profunzime nevoile și experiențele refugiatelor/refugiaților, iar astfel pot contribui la îmbunătățirea programelor și la adaptarea serviciilor, astfel încât acestea să abordeze mai bine nevoile beneficiarilor. Se recomandă finanțarea proiectelor prin care ONG-urile să poată continua aceste activități atât de importante. Mai mult, pe termen mediu, se recomandă organizarea unor consultări cu ONG-urile în etapa de elaborare a strategiilor și a politicilor publice, astfel asigurând includerea unor măsuri necesare de prevenire a riscurilor asociate violenței de gen.

Integrarea aspectelor privind violența de gen și exploatarea și abuzul sexual în răspunsul internațional la criza refugiaților și a azilanților.

Organizațiile internaționale au elaborat metodologii și programe consistente privind prevenirea violenței de gen și a exploatării și a abuzului sexual. Personalul acestora beneficiază regulat de formări pe tema egalității de gen, a violenței de gen, a exploatării și a abuzului sexual, iar toți colaboratorii acestora trebuie să fie instruiți în domeniul prevenirii exploatării și a abuzului sexual. În ceea ce privește colaboratorii și, în mod special, părțile interesate să primească sprijin și finanțare din partea organizațiilor internaționale, este esențial să se evalueze transpunerea acestor politici în practici eficiente. Pe termen scurt și mediu, este nevoie să se implementeze acțiuni de monitorizare și de evaluare, pentru a asigura conformitatea cu regulile stabilite, inclusiv să se verifice cunoștințele reale ale personalului în domeniul violenței de gen și al egalității de gen. Mai mult, interviurile cu experții au arătat că nu toate programele și acțiunile au obiective legate de prevenirea violenței de gen, a exploatării și a abuzului sexual. De aceea, pe termen mediu, toate activitățile finanțate de organizații internaționale ar trebui să includă obiective de prevenire a violenței de gen, a exploatării și a abuzului sexual. Totodată, în cazul fiecărui program, trebuie identificată o persoană responsabilă de integrarea elementelor privind violența de gen, care să asigure colaborarea cu actori specializați în sfera violenței de gen, când este nevoie de sprijin și îndrumare în acest domeniu.

Asigurarea implementării eficiente a politicilor naționale privind violența de gen și egalitatea de gen

Analiza literaturii de specialitate și interviurile cu experții relevă probleme și deficiențe importante în ce privește implementarea și gestionarea programelor și a serviciilor destinate cazurilor de violență de gen. Atât în Convenția de la Istanbul, cât și în Directiva europeană privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, se subliniază necesitatea de a consolida serviciile pentru supraviețuitoarele/supraviețuitorii violenței de gen. Raportul de țară GREVIO (Grupul de experți pentru acțiunea împotriva violenței împotriva femeilor și a violenței domestice) subliniază „dificultățile întâmpinate de autoritățile române în implementarea eficientă a legilor, politicilor și măsurilor relevante” (p. 7) și înaintează câteva recomandări pentru soluționarea acestor probleme.

Deși provocările depășesc sfera de aplicare a prezentului audit, implementarea inadecvată a politicilor privind violența de gen și egalitatea de gen constituie un obstacol semnificativ în gestionarea situației refugiaților/refugiațelor. Pornind de la interviurile cu experții, putem emite mai multe recomandări, care se aliniază celor din Raportul GREVIO:

- alocarea unui buget specific pentru toate serviciile de sprijin (de exemplu, centrele de intervenție pentru victimele violenței sexuale nu beneficiază de spații și de personal dedicat, nici de buget separat pentru achiziția de medicamente, de materiale sau de alte lucruri necesare pentru acordarea unor îngrijiri adecvate supraviețuitoarelor/supraviețuitorilor violenței sexuale);
- extinderea expertizei în domeniul violenței de gen și al egalității de gen (prin formări obligatorii și regulate pentru tot personalul – mai ales polițiști, asistenți sociali și medici – implicat în răspunsul la situații de violență de gen, precum și prin formarea/angajarea în toate instituțiile publice a unui expert în egalitate de șanse, conform Legii 202/2002);
- colectarea de date statistice, la nivel național, privind violența de gen, conform standardelor europene; defalcarea acestor date per refugiați și azilanți.

Recomandări specifice pentru diferite sectoare

Pornind de la secțiunile analizate în acest raport, putem formula recomandări specifice, care să contribuie la programele, serviciile și sprijinul existent.

a) Integrarea perspectivei de gen și consolidarea informațiilor privind violența de gen

Este esențial să se asigure accesul la informații despre riscurile și serviciile disponibile în situații de violență de gen pentru toate refugiatele/toți refugiații, inclusiv cele/cei care nu au legătură cu centrele de refugiați și/sau cu grupurile care au intrat în contact cu programele ONG-urilor, precum și pentru grupurile vulnerabile. Se recomandă:

- furnizarea de informații de bază despre riscurile și serviciile disponibile în situații de violență de gen în toate spațiile publice și private ale serviciilor care intră în contact cu refugiate/refugiați: birouri de imigrări, secții de poliție, cabinetele medicilor de familie, ANOFM, servicii de asistență socială locale, școli, mijloace de transport în comun etc.;
- eliminarea barierei lingvistice: prin furnizarea de servicii de traducere și interpretare/asistență în interacțiunile dintre refugiați și autoritățile române, mai ales poliția și serviciile de asistență socială; prin multiplicarea cursurilor de limba română pentru refugiate/refugiați;
- consolidarea poziției centrului de la Romexpo ca punct focal de informații, care să fie cunoscut și accesibil tuturor refugiatelor/refugiaților, informațiile să fie disponibile în limbile română, ucraineană, rusă și engleză, iar centrul să asigure informații legitime și sigure privind nevoile de bază ale refugiatelor/refugiaților, inclusiv riscurile și serviciile disponibile în situații de violență de gen;
- elaborarea unor strategii specifice de comunicare cu grupurile vulnerabile, inclusiv metode de implicare personalizate, mesaje care să țină cont de latura culturală, precum și canale de comunicare accesibile, pentru a asigura că următoarele grupuri de persoane primesc informații și sprijin în mod eficient: refugiatele/refugiații de etnie romă, comunitatea LGBTQI+, persoanele cu dizabilități, persoane cu statut economic și educațional scăzut.

Pentru furnizorii de servicii (publici și privați) se recomandă:

- sesiuni de informare și/sau formări obligatorii privind violența de gen, egalitatea de gen și exploatarea și abuzul sexual;
- proceduri privind gestionarea sau trimiterea cazurilor și riscurile în materie de violență de gen;
- monitorizarea și evaluarea introducerii unor aspecte privind violența de gen în serviciile acestora.

b) Prevenirea și eliminarea violenței de gen din spațiile publice și transportul în comun

În transportul în comun au loc frecvent incidente de violență de gen. Toate refugiatele se simt în nesiguranță în spațiile publice sau în transportul în comun. Trebuie reținut că majoritatea

riscurilor identificate sunt resimțite și de români, dar în cazul refugiatelor/refugiaților acestea sunt amplificate de bariera lingvistică și de statutul de imigrant. Este nevoie să se adopte urgent acțiuni de reducere a riscurilor și a incidentelor de violență de gen în spațiile publice și în transportul în comun, cum ar fi:

- amplasarea, în toate mijloacele de transport, a unor afișe cu informații privind violența de gen, numere de telefon pentru situații de urgență și servicii de sprijin (așa cum se întâmplă în majoritatea statelor europene);
- instalarea, în mijloacele de transport, a unor sisteme funcționale de supraveghere și butoane de panică legate direct la secțiunile de poliție, pentru incidentele de violență de gen;
- o mai bună monitorizare și intervenție din partea poliției: să fie mai prezenți, mai ales seara/noaptea și în zonele mai riscante; să aibă o înțelegere minimă despre riscurile în materie de violență de gen și gestionarea cazurilor de violență de gen;
- sesiuni de sensibilizare privind violența de gen pentru personalul din transportul în comun, în mod special șoferii;
- introducerea unor informări/proceduri obligatorii privind situațiile de violență de gen și exploatare sau abuz sexual pentru toți operatorii de servicii de transport, fie public sau privat (taxi, autobuz, tren etc.).

c) Prevenirea și eliminarea violenței de gen în spațiile de cazare

Locuințele private prezintă printre cele mai ridicate riscuri de violență de gen și trafic de persoane. Încă de când încep să caute o cameră/un apartament de închiriat, dar și în etapa următoare, femeile sunt expuse riscului de hărțuire sexuală, viol și trafic de persoane. Comunicarea pe internet (prin rețele sociale, pe diferite platforme sau grupuri) amplifică aceste riscuri. Recomandăm mai multe acțiuni în acest sens:

- informarea refugiatelor/refugiaților despre riscurile în materie de violență de gen și trafic de persoane și furnizarea de recomandări practice despre cum să acționeze, ce să facă, pe cine să contacteze;
- crearea unui serviciu de asistență online pentru a facilita căutarea unei locuințe: pentru început, poate fi un proiect-pilot, printr-un parteneriat public-privat cu o agenție imobiliară;
- respectarea unor reguli mai stricte privind viața privată, siguranța și prevenirea violenței de gen în centrele de refugiați: eliminarea coabitării cu bărbați, mai ales care nu sunt parte a comunității de refugiați; impunerea și monitorizarea unor elemente de prevenire a exploatarei și a abuzului sexual pentru toți furnizorii de servicii;
- furnizarea de sprijin specific refugiatelor/refugiaților din comunitățile romă și LGBTQI+, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor, celor care au o situație economică precară, fiindcă toate aceste grupuri sunt expuse riscurilor suplimentare și discriminării intersecționale (pe considerente de etnie, gen, identitate și orientare sexuală, vârstă, sărăcie);
- organizarea unor campanii de informare a publicului și de conștientizare privind riscurile violenței de gen și ale traficului de persoane, cu accent pe locuire.

d) Prevenirea și eliminarea riscurilor în materie de violență de gen pe piața muncii

Refugiatele/refugiații ucraineni aflați în căutarea unui loc de muncă se confruntă cu riscuri foarte ridicate de violență de gen, exploatare și abuz sexual, trafic de persoane și exploatare. Angajarea este importantă pentru capacitatea și includerea în comunitate a refugiatelor/refugiaților, dar este și o condiție obligatorie pentru supraviețuire în contextul regulamentelor și a programelor actuale (Programul 50/20). De aceea serviciile și sprijinul disponibile trebuie consolidate, astfel încât să se reducă riscurile în materie de violență de gen și de trafic de persoane de pe piața muncii. Astfel, formulăm următoarele recomandări pe termen scurt și mediu:

- ANOFM și Ministerul Muncii și Securității Sociale să introducă informații despre riscurile în materie de violență de gen în comunicările oficiale. Site-urile web cu oportunități de formare și locuri de muncă să conțină o secțiune despre riscurile în materie de violență de gen dedicată refugiatelor/refugiaților aflați în căutarea unui loc de muncă și celor angajați;
- crearea unui program de asistență pentru refugiatele/refugiații aflați în căutarea unui loc de muncă, care să țină cont de toate riscurile în materie de violență de gen și trafic de persoane rezumate în acest raport. Acesta poate fi sub forma unui parteneriat public-privat, eventual demarat sub formă de proiect-pilot, în care să fie implicate instituții publice, ONG-uri și firme private;
- organizarea unor campanii de informare a publicului și de conștientizare privind riscurile violenței de gen și ale traficului de persoane, cu accent pe piața muncii;
- furnizarea de sprijin specific refugiatelor/refugiaților din comunitățile romă și LGBTQI+, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor, persoanelor cu situație economică precară, prin elaborarea unor forme de sprijin dedicat (linii de asistență telefonică, platforme online); crearea unor canale preferențiale de angajare pentru aceste persoane. Toate aceste grupuri sunt expuse unor riscuri intersecționale și unor forme de discriminare suplimentare (pe considerente de etnie, gen, identitate și orientare sexuală, vârstă, sărăcie).

e) Prevenirea și eliminarea riscurilor în materie de violență de gen în sistemul de sănătate

Serviciile de sănătate, mai ales cele de sănătatea reproducerii și sexuală, pot veni cu mai multe riscuri în materie de violență de gen. Un interviu cu un expert de la un ONG care sprijină mii de refugiate/refugiați din Ucraina a pus reflectorul pe disponibilitatea scăzută sau absența totală a mijloacelor de contracepție gratuite, a monitorizării sarcinii, a screeningului pentru diferite tipuri de cancer (cervical și mamar), a serviciilor de întrerupere a sarcinii (trebuie menționat că și româncele se confruntă cu aceleași dificultăți). În mod similar, persoanele care suferă de boli grave (cancer, boli autoimune etc.) și persoanele cu dizabilități se lovesc de mari probleme în ce privește serviciile medicale adecvate. Interviurile și focus-grupurile au evidențiat provocări precum dificultatea de a fi luat în evidență de un medic de familie, de a obține un consult medical în timp util, timpii îndelungați de așteptare cu nevoia de trimiteri repetate, dificultăți de a obține rețete gratuite sau compensate. Așadar formulăm următoarele recomandări pentru prevenirea și reducerea riscurilor în materie de violență de gen pentru refugiate/refugiați:

- consolidarea rolului complementar al ONG-urilor, care pot completa serviciile furnizate de serviciile medicale publice. În același timp, este nevoie de elaborarea unor standarde de calitate noi și actualizate, precum și standarde privind costurile furnizării acestor servicii, pentru a ca publicul să poată monitoriza și asigura calitatea acestor servicii;

- consolidarea instruirilor și formărilor pe tema violenței de gen și a egalității de gen pentru personalul medical (începând cu medici de familie, ginecologi, generaliști);
- introducerea, în spitalele publice și private, a unor proceduri/metodologii/planuri privind egalitatea de gen, violența de gen și exploatarea și abuzul sexual;
- furnizarea de sprijin specific refugiaților din comunitățile romă și LGBTQI+, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor, celor care au o situație economică precară, fiindcă toate aceste grupuri sunt expuse riscurilor suplimentare și discriminării intersecționale (pe considerente de etnie, gen, identitate și orientare sexuală, vârstă, sărăcie). Concret, măsurile pe termen scurt și mediu pot include: acordarea de asistență tehnică pentru parcurgerea procesului birocratic de luare în evidență de un medic de familie, explicarea căilor de a ajunge la medic (de exemplu, trimiteri de la medicul de familie, obținerea unor programări la medicul specialist în timp util, primirea unei rețete gratuite sau compensate); în cazul persoanelor cu dizabilități, sprijin pentru completarea dosarului pentru încadrare în grad de handicap și a cererilor pentru ajutor financiar, dar și sensibilizarea personalului medical despre nevoile specifice ale acestor oameni; în ceea ce privește membrii comunității LGBTQI+, crearea unui registru cu centre specializate și personal medical format și punerea în legătură a refugiaților cu comunitățile LGBTQI+ din România;
- pe termen mediu, organizațiile internaționale trebuie să pledeze pe lângă Ministerul Sănătății pentru ca acesta să abordeze subiectul violenței de gen în toate programele și serviciile pe care le oferă și să abordeze mai bine sănătatea sexuală și reproductivă.

f) Consolidarea accesului la servicii și sprijin pentru situațiile de violență de gen

Femeile și fetele ucrainene se lovesc de numeroase obstacole și dificultăți în încercarea de a accesa servicii și sprijin în materie de violență de gen. În plus, în politicile publice există multiple obstacole structurale care trebuie eliminate. Pornind de la studiul nostru, putem formula mai multe recomandări țintite:

- consolidarea programelor și a serviciilor care pot asigura eliminarea barierei lingvistice: cursuri de limba română pentru refugiați; servicii de traducere/interpretare accesibile, fie printr-un sistem în baza căruia instituțiile publice (poliție, administrație, servicii de asistență socială, servicii sanitare) să ofere serviciile unor colaboratori permanenți, fie prin parteneriate cu ONG-uri și organizații internaționale care pot oferi astfel de servicii la cerere;
- finanțarea, în continuare, a ONG-urilor active în domeniul drepturilor femeilor și ale copiilor: serviciile și sprijinul existent trebuie să rămână disponibil și să se elaboreze intervenții mai personalizate (de exemplu, pentru refugiații mai izolați sau care aparțin unui grup vulnerabil).
- creșterea nivelului de încredere în poliție și autorități publice: campanii de informare, discuții între polițiști și refugiați;
- reducerea birocrăției, eliminarea procedurilor care se suprapun și furnizarea de informații în formate simple și ușor de înțeles: procedurile birocratice trebuie atent armonizate, pentru a evita decalajele, instrucțiunile neclare și care se suprapun; informațiile destinate refugiaților trebuie formulate clar, ținând cont de diferențele culturale;

- crearea unor programe mai constructive și de colaborare, în care să fie implicate refugiatele ucrainene: experiența și cunoștințele fetelor și femeilor ucrainene trebuie să fie fundamentul de la care pornește elaborarea și implementarea programelor pentru situații de violență de gen; mai mult, acestea pot fi mediatoare foarte eficiente în comunitatea de refugiați;
- crearea unor programe speciale, servicii și sprijin pentru refugiatele/refugiații care se confruntă cu mai multe forme de discriminare: comunitățile romă și LGBTQI+, persoanele cu dizabilități, vârstnicii, persoanele cu statut economic precar, persoanele slab educate (analfabeții).

Referințe

- Asociația Moașelor Independente (2024), *Raport privind accesul la avort în siguranță - Hartă*, <https://moasele.ro/rapoarte/>
- Ionela Băluță & Anca Dumitru (2023), *Analiză privind politicile egalității de gen în România. Abordarea integratoare de gen, împuternicirea politică și economică a femeilor, bugetare de gen 2016-2022*, anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/08/Analiza-privind-politicile-egalitatii-de-gen-in-Romania.-Abordarea-integratoare-de-gen-impucternicirea-politica-si-economica-a-femeilor-bugetarea-de-gen-2016-2022.pdf
- Ionela Băluță & Claudiu Tufiș (2022), *Barometrul violenței de gen 2022. Violența împotriva femeilor în România: reprezentări, percepții*, <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/12/Barometrul-Violenta-de-Gen.-Romania-2022.pdf>
- Chiva, Cristina (2017), *Gender, Institutions and Political Representation: Reproducing Male Dominance in Europe's New Democracies*. Londra, Palgrave Macmillan.
- Chirciu, Simona (2020), *Hărțuirea în spațiul public în România: abordări teoretice și politice. De la invizibilitatea fenomenului, la politici publice*. Tritonic.
- Emson, Lenny and Veronica Ahlenback (2023), *A Safeguarding LGBTQI+ refugees in Eastern Europe LGBTQI+ safeguarding risks and needs assessment in Poland, Romania and Moldova*, Disaster Emergency Committee, Eastern Europe Hub.
- *Directiva Parlamentului european și a Consiliului privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*, 8 martie 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-RO/TXT/?from=EN&uri=CELEX%3A52022PC0105>
- *Disability Inclusive Safeguarding Regional Review (Moldova, Poland and Romania)*, (2023), Disaster Emergency Committee, Eastern Europe Hub.
- EVS (2020): *European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017)*. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7500 Data file Version 4.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13560> (accesat la 3.10.2021).
- FILIA (2022), *Hărțuirea sexuală și discriminarea de gen în spațiul universitar*, <https://centrulfilia.ro/universitati-licee/raport-cercetare-hartuirea-sexuala-in-universitati/>
- GREVIO (2022), *GREVIO. Evaluation Baseline Report. Romania*. <https://rm.coe.int/final-report-on-romania/1680a6e439>
- Grünberg Laura, coord., (2018), *Barometrul de gen*, Centrul FILIA, Hecate, București.
- [IASC Guidelines for Integrating GBV Interventions in Humanitarian Action](#) (2015)
- Imkaan & UN Women (2019), *The value of intersectionality in understanding violence against women and girls (VAWG)*.
- Inter-Agency Standing Committee (2015), *Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery*.
- Krause Ulrike (2015), *A Continuum of Violence? Linking Sexual and Gender-Based Violence during Conflict, Flight, and Encampment*, *Refugee Survey Quarterly* 34, no. 4: 1–19.
- Miroiu, Mihaela (2004), *Drumul către autonomie: Teorii politice feministe*. Iași, Polirom.

- MozaiQ (2023), *Barometrul de opinie asupra comunității LGBT+ din România*, <https://www.mozaiqlgbt.ro/barometru-2023/>
- MozaiQ (2024), *Raportul Queer în România 2023*, <https://www.mozaiqlgbt.ro/raportul-queer-in-romania-2023/>.
- Nemeș, Carmen & Giulia Crișan coord. (2020), *Violența domestică. Paradigme și practică judiciară*, Universul Juridic, București.
- Nodjomian-Escajeda, Aaron (2023), *Seeking Safety in Greece. Recounting the Asylum Seeker's Odyssey*, Policy Report, US Committee for Refugees and Migrants.
- Popa, Laura (2024), *Reportaj. Prin ce trece o potențială victimă a unui viol la Spitalul Universitar, unde ar trebui să funcționeze un centru special pentru femei*, PressOne, <https://pressone.ro/reportaj-prin-ce-trece-o-potentiala-victima-a-unui-viol-la-spitalul-universitar-unde-ar-trebui-sa-functioneze-un-centru-special-pentru-femei>
- *Raportul Inspecției Judiciare, Raport privind practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore*, (2021), https://www.inspectiajudiciara.ro/Raportul-privind-practica-instantelor-de-judecata-si-a-parchetelor-de-pe-langa-acestea-in-investigarea-si-soluționarea-cauzelor-privind-infracțiuni-la-viața-sexuala-cu-victime-minore_2021-07-28.pdf
- Săsărman Mihaela, Mangu Mihaela, Mihai Popescu & Carmen Nemeș (2021), *Raport de monitorizare a serviciilor existente pentru victimele violenței domestice și agresori în vederea realizării unei hărți naționale*, https://violentaipotrivafemeilor.ro/wp-content/uploads/2022/04/RAPORT-SERVICII_VIF.pdf
- UNICEF 2023, „Survey Regarding the Social Cohesion in the Context of Ukrainian Crisis” Study Report, 2023 Study developed by the Romanian Association for Health Promotion (ARPS) for UNICEF Romania.
- Tastsoglou, Evangelia, Xanthi Petrinioti, and Chara Karagiannopoulou (2021), “The Gender-Based Violence and Precarity Nexus: Asylum-Seeking Women in the Eastern Mediterranean.” *Frontiers in Human Dynamics* 3:660682, <https://doi.org/doi: 10.3389/fhumd.2021.660682>.
- UNHCR (2024), *Ukraine Refugee Situation Update*, 5 februarie 2024.
- UNHCR (2023), *Assessment on Sexual and Gender-Based Violence (SGBV) among UNHCR persons of concern – asylum-seekers, refugees, humanitarian status holders and stateless persons*.
- VOICE HIAS (2023), *Gender-Based Violence in the Context of the Ukraine Crisis. Romania Assessment*.
- VOICE, HIAS (2022), *Waiting for the Sky to Close: The Unprecedented Crisis Facing Women and Girls Fleeing Ukraine, Romania Assessment Report*.

Anexa 1.

Echipa de cercetare

Ionela Băluță: profesoară, Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, și directoare a Centrului pentru politicile egalității de șanse, expertă în studii de gen, autoare a numeroase studii academice și rapoarte de politici, coordonatoare și coautoare a *Barometrului violenței de gen 2022. Violența împotriva femeilor în România: Reprezentări, percepții, 2022.*

Irina Novac este o tânără activistă feministă, cercetătoare și absolventă a Facultății de Științe Politice din București, România. În perioada aprilie 2022-aprilie 2023, Irina a fost consultantă a VOICE Amplified, axându-se pe strategie, coordonare și proiecte de cercetare privind violența de gen împotriva refugiaților ucraineni. În februarie 2023, Irina și-a susținut lucrarea de licență intitulată *Feminist mobilization in the Ukraine emergency response around gender-based violence in Romania*, la Facultatea de Științe Politice a Universității București.

Cătălina-Ecaterina Tarasov este cercetătoare și studentă la Programul de Master în Politicile egalității de șanse în România și în contextul european. Absolventă de relații internaționale și studii europene, are experiență de cercetare și evaluarea riscului, cu accent pe evaluarea efectelor negative la nivel național în domeniul discriminării și al drepturilor privind munca, dar și în evenimente de scară mondială, cum ar fi conflicte și dezastre naturale.

Andreea Voicu este masterandă la Drept public internațional și relații internaționale, având o bursă Erasmus pentru Masteratul în Democrație și guvernare, Universidad Autónoma de Madrid. Având un interes demonstrat pentru drepturile omului, a urmat cursuri intensive în Franța, Italia și Grecia pe teme precum guvernarea pe timp de criză, nivelurile de protecție a drepturilor omului, capacitatea copiilor, a refugiaților și a migrantilor cu scopul de a crea orașe viabile etc. În prezent, face parte din echipa Asociației ANAIS.

Anexa 2.

Forme și definiții ale violenței de gen

Violența de gen reprezintă o problemă structurală de sănătate publică și o încălcare a drepturilor omului, care se referă în general la violența împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane pe baza percepției acestora despre gen și care afectează, în mod predominant, fetele și femeile. Este mai degrabă rezultatul unui construct social despre gen și al inegalităților de gen decât o acțiune individuală sau de grup. (UNICEF și Convenția de la Istanbul)

Violența împotriva femeilor este înțeleasă drept o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și va însemna toate acțiunile de violență de gen care rezultă în, sau care sunt probabile a rezulta în, vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică ori economică provocată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată. (Convenția de la Istanbul)

Violența domestică va însemna toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică ori între foștii sau actualii soți ori parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima. (Convenția de la Istanbul)

Violența sexuală se referă la orice comportament sexual nociv sau nedorit impus unei alte persoane și include raporturi sexuale abuzive, raporturi sexuale forțate, raporturi sexuale sau încercări de a întreține raporturi sexuale cu o femeie fără consimțământul acesteia, hărțuire sexuală, abuz verbal, amenințări, expunere, atingeri nedorite, incest etc. (UN Women)

Hărțuirea sexuală este o formă de violență fizică, care poate include orice comportament verbal, nonverbal sau fizic, inclusiv comunicări scrise sau electronice. Hărțuirea sexuală poate avea multiple manifestări, de la priviri și adresarea anumitor cuvinte la contact fizic de natură sexuală. (UN Women)

Traficul de persoane poate include exploatarea sexuală, munca forțată, activități infracționale forțate, cerșetoria forțată, sclavia și recoltarea de organe. Alte forme pot fi căsătoria forțată și adopția ilegală, transportul copiilor în vederea vânzării acestora. Femeile și fetele reprezintă cea mai mare parte a victimelor traficului de persoane, mai ales în scopuri de exploatare sexuală. (Consiliul Europei)

Violența socioeconomică se referă la orice acte care cauzează daune economice unei persoane, în care agresorii controlează capacitatea victimei de a cumpăra, utiliza ori a-și păstra resursele economice, amenințându-le securitatea economică și potențialul de a fi autosuficiente. (EIGE)

Violența psihologică cuprinde comportamentele săvârșite cu intenție, prin coerciție sau amenințări, și care dăunează grav integrității psihologice a altei persoane; aceasta include forme precum abuzul emoțional, comportamentele coercitive și de control, urmărirea și hărțuirea. (EIGE)

Violența fizică se referă la acte sau încercări de a întreprinde acte prin care se urmărește să se cauzeze sau se cauzează durere și/sau leziuni fizice.

Violența obstetrică este orice formă de abuz fizic direct, acte de umilire și abuz verbal, supunerea la proceduri medicale prin coerciție sau fără consimțământ (inclusiv sterilizare), neasigurarea confidențialității, neobținerea consimțământului în cunoștință de cauză, refuzul de a administra analgezice, încălcări grave ale vieții private, refuzarea internării în unitățile sanitare, acte de neglijare a femeii în timpul nașterii care duc la complicații cu impact asupra vieții acesteia

și care se pot preveni și izolarea femeii și a nou-născuților după naștere din cauză că nu pot acoperi costurile. (Organizația Mondială a Sănătății)

Violența cibernetică are loc când o persoană (sau un grup de persoane) se folosesc de un dispozitiv conectat la internet pentru a cauza daune de natură sexuală, psihologică sau economică, prin exploatarea vulnerabilităților, a caracteristicilor și a situației altei persoane. Poate avea multiple forme, cum ar fi urmărirea cibernetică, pornografia vindicativă, amenințări cu violul, și poate ajunge până la agresiune sexuală sau crimă. (UN Women)

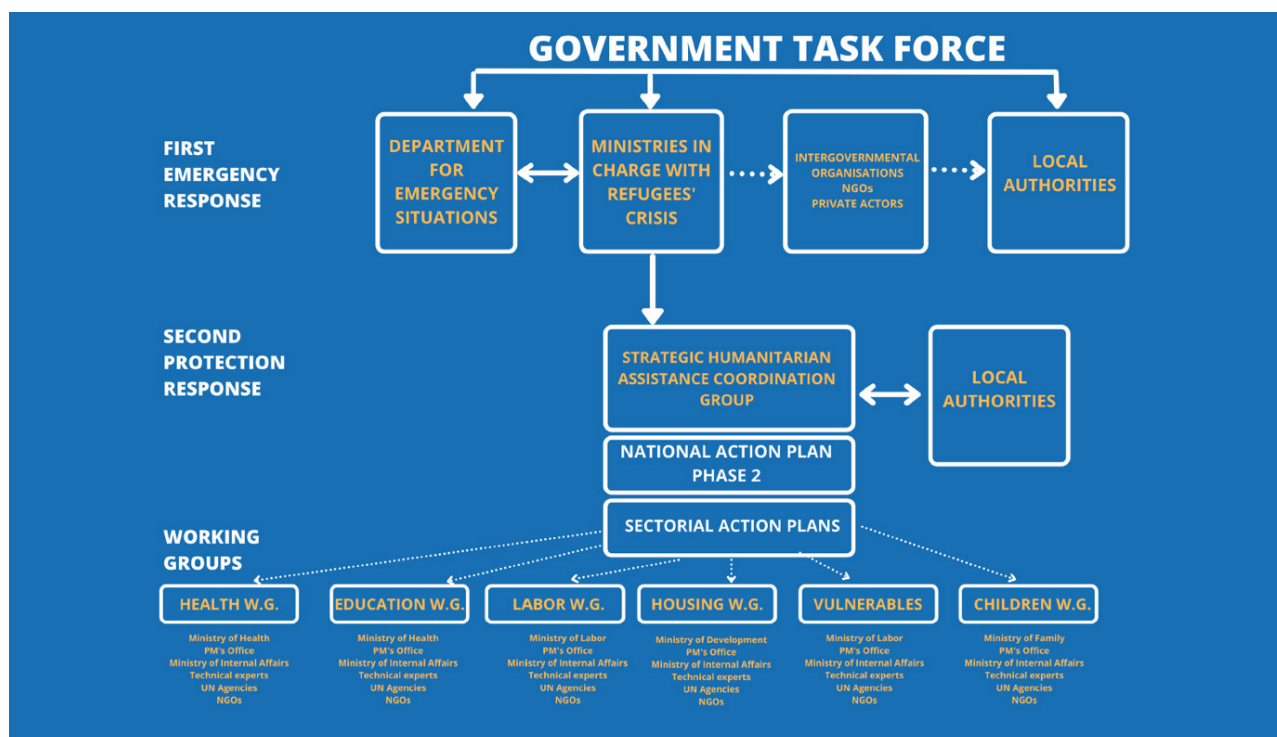
Anexa 3.

Cadru legislativ și programe dedicate refugiaților ucraineni

Sursa: Răspunsul României la criza refugiaților ucraineni (ianuarie 2023)

Conform datelor oficiale accesate pe 5 ianuarie 2023, în România, s-au înregistrat **107 241** de persoane (inclusiv **47 851** de copii) strămutate din Ucraina. Dintre acestea, **4 397** sunt azilanți, dar majoritatea au primit protecție temporară. Până în prezent, peste 300 de ONG-uri s-au implicat în asistența oferită ucrainenilor peste tot în România și au fost adoptate peste 20 de legi/modificări legislative direct legate de ajutorul în regim de urgență acordat refugiaților ucraineni, în vederea protejării și integrării acestora, cu un buget de **565 de milioane de euro**.

Pe **24 februarie 2022**, Guvernul României a înființat un **task force decizional la nivel înalt**, sub coordonarea prim-ministrului. Tot în Cancelaria prim-ministrului s-a înființat **Grupul de Coordonare Strategică a Asistenței Umanitare**, prezidat de un consilier de stat, cu scopul de a asigura un cadru strategic pentru răspunsul umanitar și a facilita cooperarea interinstituțională între partenerii naționali, europeni și internaționali. Răspunsul general al României este structurat pe **două niveluri**: răspunsul de urgență imediat și răspunsul pe termen mediu și lung, care se concentrează pe protejarea și incluziunea refugiaților. Răspunsul de urgență a fost coordonat de Departamentul pentru situații de urgență al Ministerului de Interne și a inclus măsuri care își propuneau să abordeze nevoile imediate ale refugiaților din Ucraina, cum ar fi acces pe teritoriul României, protecție, transport, alimente, adăpost și servicii de sănătate.

Prezentare generală a structurilor decizionale la debutul crizei. Sursa foto: raportul menționat mai sus

Raportul menționează următoarele rezultate-cheie ale măsurilor de urgență până pe 5 ianuarie 2023:

- înființarea a 15 centre temporare de tranzit la punctele de trecere a frontierei dintre România și Ucraina, respectiv România și Republica Moldova, cu scopul de a acorda ajutor de urgență refugiaților;
- identificarea și susținerea a 24 de clinici din țară care acordau servicii medicale generale precum luarea în evidență și furnizarea de servicii refugiaților;
- 138 000 de persoane au primit kituri de ajutor în situații de urgență și asistență în natură;
- 186 000 de persoane au beneficiat de ajutor în numerar;
- 16 493 de persoane au avut acces la cazare temporară.

Răspunsul pe termen mediu și lung a fost rezultatul a **șase grupuri de lucru în colaborare**, în care au fost implicați actori de stat, ONG-uri, organizații și agenții internaționale. Acestea au elaborat un **plan integrat de măsuri pe trei ani** (OUG 100/29 iunie 2022) privind protejarea și incluziunea refugiaților ucraineni în România, care acoperă domenii precum locuirea, sănătatea, educația, accesul pe piața muncii, copiii și tinerii și grupurile vulnerabile.

Mai jos, enumerăm câteva acte și modificări legislative:

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 15/2022 privind acordarea de sprijin și asistență umanitară de către statul român cetățenilor străini sau apatrizilor aflați în situații deosebite, proveniți din zona conflictului armat din Ucraina – Programul 50/20;
- Hotărârea de Guvern nr. 367/2022 care stabilește condițiile de acordare a protecției temporare tuturor persoanelor care au fost obligate să părăsească Ucraina din cauza conflictului armat, precum și sursa de finanțare pentru cheltuielile aferente;
- Hotărârea de Guvern nr. 337/2022 privind acordarea de gratuități și facilități pentru transportul cetățenilor străini sau apatrizilor aflați în situații deosebite, proveniți din zona conflictului armat din Ucraina – pe perioada șederii temporare sau a tranzitării teritoriului României;
- Hotărârea de Guvern nr. 336/2022 privind stabilirea mecanismului de decontare a cheltuielilor cu hrana pentru refugiații ucraineni;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 20/2022 pentru stabilirea unor măsuri de sprijin și asistență umanitară pentru copiii, adulții, persoanele cu dizabilități și toți ucrainenii care vin în România. Ordonanța de urgență aprobată include și măsuri pentru facilitarea și încurajarea în continuare a donațiilor în beneficiul refugiaților ucraineni, precum și pentru simplificarea mecanismelor de cooperare cu organizațiile internaționale;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 100 din 29 iunie 2022 privind aprobarea și implementarea Planului național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Planul național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina include următoarele linii directoare:

Măsura 1: Facilitarea accesului la informații oficiale pentru persoanele strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România cu privire la drepturile, obligațiile și facilitățile puse la dispoziție.

Măsura 2: Prevenirea riscurilor de abuz și exploatare a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 3: Facilitarea accesului pe piața muncii a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 4: Întărirea capacității administrative a serviciului public de ocupare pentru sprijinirea integrării pe piața muncii a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 5: Măsuri țintite pentru integrarea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 6: Creșterea gradului de informare a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România privind accesul pe piața muncii.

Măsura 7: Creșterea gradului de informare și formare a angajatorilor români privind modalitatea de angajare a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 8: Inventarierea competențelor și a calificărilor persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 9: Asigurarea accesului la locuințele nealocate, construite de Agenția Națională pentru Locuințe sau prin Programul de construcții sociale și de necesitate.

Măsura 10: Asigurarea accesului la locuințele nealocate, aflate în proprietatea autorităților publice locale, a structurilor de cazare aflate în proprietatea autorităților publice centrale și a unităților locative private disponibile.

Măsura 11: Reabilitarea și/sau renovarea construcțiilor neutilizate în care pot fi cazate persoanele strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 12: Construirea de locuințe de necesitate prin intermediul Programului de construcții de locuințe sociale conform Legii nr. 144/1996, desfășurat în baza normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 114/1996, aprobate prin H.G. nr. 1275/2000, cu modificările și completările ulterioare.

Măsura 13: Continuarea studiilor pentru copiii și studenții ucraineni beneficiari de protecție temporară în România.

Măsura 14: Asigurarea resursei umane necesare, cadre didactice române și ucrainene.

Măsura 15: Asigurarea resurselor materiale necesare procesului de predare-învățare-evaluare.

Măsura 16: Îmbunătățirea dialogului într-un cadru de politici solid în vederea sprijinirii procesului de învățare pentru copiii și studenții din Ucraina beneficiari de protecție temporară în România.

Măsura 17: Digitalizarea mecanismelor de management educațional și de informare a persoanelor strămutate din Ucraina beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 18: Includerea în programele naționale de sănătate publică ce au drept scop prevenirea, supravegherea și controlul bolilor transmisibile, în situațiile de risc epidemiologic, a persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 19: Acordarea serviciilor medicale, materialelor sanitare, a medicamentelor și dispozitivelor medicale în sistemul de asigurări sociale de sănătate persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 20: Integrarea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, în sistemului de sănătate.

Măsura 21: Digitalizarea mecanismelor de management al serviciilor de sănătate și de informare a persoanelor beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 22: Protejarea copiilor ucraineni beneficiari de protecție temporară în România împotriva abuzului, neglijării, exploatării și a oricăror forme de violență.

Măsura 23: Participarea copiilor ucraineni beneficiari de protecție temporară în România este integrată în măsurile de răspuns.

Măsura 24: Înregistrarea copiilor din Ucraina în sistemul național de protecție a copilului și asigurarea accesului la servicii esențiale de protecție a copilului, inclusiv servicii de monitorizare și reunificare a familiei.

Măsura 25: Asigurarea sprijinului personalizat pentru copiii din Ucraina cu nevoi speciale beneficiari de protecție temporară în România.

Măsura 26: Protejarea interesului superior al copiilor din Ucraina beneficiari de protecție temporară în România prin soluții durabile.

Măsura 27: Dezvoltarea competențelor profesioniștilor din sistemul de protecție a copilului.

Măsura 28: Extinderea activităților desfășurate în centrele de tineret existente.

Măsura 29: Dezvoltarea rețelei naționale de centre de tineret, inclusiv centre mobile.

Măsura 30: Identificarea nevoilor persoanelor vulnerabile, strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, a resurselor umane și materiale existente la nivel național și corelarea cu nevoile acestora.

Măsura 31: Informarea persoanei vulnerabile strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, cu privire la drepturile de asistență socială, servicii sociale și beneficii de asistență socială.

Măsura 32: Informarea autorităților administrației publice locale asupra procedurilor de lucru în vederea creșterii capacității și urgentării reacției de răspuns în gestionarea răspunsului și intervenției cu privire la persoanele vulnerabile strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România.

Măsura 33: Simplificarea și adaptarea actelor normative în vederea facilitării accesului persoanelor vulnerabile la servicii sociale și beneficii de asistență socială.

Măsura 34: Facilitarea accesului la servicii sociale prin dezvoltarea de instrumente de lucru și extinderea capacității serviciilor existente.

Măsura 35: Dezvoltarea capacității de management a furnizorilor publici și privați de servicii sociale.

Programul 50/20

În martie 2022, Guvernul României a lansat Programul 50/20, încheiat în mai 2023. A fost un program social unic la nivel european, prin care statul deconta, cu fonduri de la UE, cheltuielile proprietarilor care furnizau cazări private refugiaților ucraineni. Proprietarii-gazdă primeau 50 RON/zi/persoană pentru cazare și 20 RON/zi/persoană cazată pentru cheltuieli cu hrana. Începând cu 1 mai 2023 s-a modificat programul de sprijinire a refugiaților ucraineni de pe teritoriul României, noul ajutor financiar fiind acordat până la 31 decembrie 2023, după cum urmează:

– pentru primele patru luni consecutive:

- 2 000 RON pe lună per familie pentru cheltuieli cu cazarea;
- 750 RON pe lună per persoană singură pentru cheltuieli cu cazarea;
- 600 RON pe lună per persoană pentru cheltuieli alimentare;

– începând cu luna a cincea și până la finalul lui 2023:

- 2 000 RON pe lună per familie pentru cheltuieli cu cazarea;
- 750 RON pe lună per persoană singură pentru cheltuieli cu cazarea.

Pentru informații detaliate, accesați <https://dopomoha.ro/ro/programul-5020>

Anexa 4. Colectarea datelor

Inspecții privind siguranța (safety walks)

Nr.	Data	Participanți	Locul
<i>Inspecția privind siguranța 1</i>	03.04.2024	Echipa de cercetare, membră a comunității, reprezentant al centrului, reprezentant UNICEF, interpret	Centrul de refugiați UTCB
<i>Inspecția privind siguranța 2</i>	09.04.2024	Echipa de cercetare, membră a comunității	Biroul român de imigrație
<i>Inspecția privind siguranța 3</i>	11.04.2024	Echipa de cercetare, membră a comunității	Cabinet medical
<i>Inspecția privind siguranța 4</i>	30.04.2024	Echipa de cercetare, reprezentant UNICEF, interpret	Gara de Nord

Interviuri cu refugiate ucrainene

Nr.	Vârsta	Orientarea de gen/sexuală	Etnia	Nr. copii	Situația privind locuirea	Dizabilități	Statut privind munca	Nivel de învățământ
1.	35	Femeie/lesbiană	Ucraineană	Fără copii	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Superior
2.	23	Femeie	Ucraineană	Fără copii	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Superior
3.	36	Femeie	Ucraineană	1	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Superior
4.	52	Femeie	Ucraineană	3	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Două posturi cu normă parțială, fără contract de muncă	Liceal
5.	38	Femeie	Ucraineană	1	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Fără loc de muncă	Superior
6.	65	Femeie	Ucraineană	Fără copii	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	La pensie, loc de muncă cu normă parțială, fără contract	Superior
7.	46	Femeie	Ucraineană (vorbitoare de română)	5	Locuință privată închiriată	Fără dizabilități	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Postliceal
8.	22	Bărbat trans	Ucrainean	Fără copii	Locuință privată închiriată	Da	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Superior
9.	36	Femeie	Azeră	2	Centru de refugiați	Fără dizabilități	Cu normă întreagă, cu contract de muncă	Liceal

10.	56	Femeie	Romă	1	Centru de refugiați	Da	Fără loc de muncă	Fără școală
11.	32	Femeie	Ucraineană	1	Centru de refugiați	Fără dizabilități	Fără loc de muncă	Liceal
12.	56	Femeie	Ucraineană	1	Centru de refugiați	Fără dizabilități	Fără loc de muncă	Postliceal

Interviuri cu experți

Nr.	Organizația	Rol	Gen	Locul
1	AMI – Asociația moașelor independente	Vicepreședintă	Femeie	București
2.	Centrul de refugiați UTCB	Coordonatoare administrativă	Femeie	București
3.	Asociația ANAIS	Psihologă	Femeie	București
4.	Salvați copiii	Asistent social	Bărbat	București
5.	Poliție, Serviciul de prevenire și combaterea criminalității organizate	Polițistă	Femeie	București
6.	UNICEF, Secțiunea programe	Directoare de programe	Femeie	București
7.	Centrul de refugiați al Colegiului tehnic Edmond Nicolau	Coordonatoarea centrului	Femeie	București
8.	UNHCR	Asociat Protecție	Femeie	București
9.	Fundația pentru Inovații Sociale Regina Maria	Navigador medical	Femeie	București
10.	Direcția Generală pentru Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2 (DGASPC)	Asistentă socială	Femeie	București
11.	Poliție, Serviciul de prevenire și combaterea criminalității organizate	Polițist	Bărbat	București

Participanți la focus-grupuri

Nr.	Participante	Numărul	Interval vârstă	Locul
1.	Refugiate ucrainene	8	23-57	București
2.	Refugiate ucrainene	7	20-59	București
3.	Refugiate ucrainene	7	17-54	București
4.	Refugiate ucrainene (de etnie romă)	7	30-60	București

A n a i s .[®]

Iunie 2024
Asociația Anais